

Sveriges el- och naturgasmarknad 2012

Energimarknadsinspektionen
Box 155, 631 03 Eskilstuna
Energimarknadsinspektionen R2013:10
Författare: Projektgrupp
Copyright: Energimarknadsinspektionen
Rapporten är tillgänglig på www.ei.se
Tryckt av Elanders Sverige AB 2013
Omslagsbild: © Håkan Hjort / Johnér
Övriga bilder: © Ingemar Lindewall, © Hans Berggren, © Annika Vannerus / Johnér

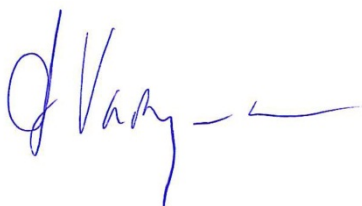
Förord

Energimarknadsinspektionen (Ei) är tillsynsmyndighet över marknaderna för el, naturgas och fjärrvärme.

Instruktionen för Ei innefattar genomförandet av de uppgifter som följer av el- och naturgasmarknadsdirektiven. Där ingår bland annat att årligen utarbeta en nationell rapport i enlighet med de rapporteringskrav som följer av direktiven. Rapporten följer den struktur som tagits fram i samarbete med övriga europeiska tillsynsmyndigheter och Europeiska kommissionen. Syftet med rapporten är att redogöra för utvecklingen på el- och naturgasmarknaden i Sverige under 2012.

Inom det europeiska samarbetet kommer en sammanfattande rapport av samtliga nationella rapporter att publiceras under hösten 2013. Denna rapport, tillsammans med samtliga medlemsstaters nationella rapporter, kommer att finnas tillgänglig på organisationen för självständiga nationella tillsynsmyndigheter, CEER (Council of European Energy Regulators), webbplats: www.energy-regulators.eu.

Eskilstuna, juni 2013

Anne Vadasz Nilsson
Generaldirektör

Elin Söderlund
Analytiker

Sammanfattning –

Utvecklingen på Sveriges el- och naturgasmarknad

På den svenska el och naturgasmarknaden är handeln konkurrensutsatt. El- och naturgasnätverksamheterna är reglerade monopol då det skulle vara både samhällsekonomiskt och miljömässigt olämpligt att bygga parallella nät över hela landet.

Ei ska, i rollen som tillsynsmyndighet, kontinuerligt följa och analysera utvecklingen på el- och gasmarknaderna och lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion. Av instruktionen för Ei framgår vidare att inspektionen bland annat ska verka för en effektiv konkurrens på el- och naturgasmarknaden.

Elmarknaden

Den svenska elmarknaden reformerades 1996. Sedan dess är handel och produktion av el konkurrensutsatt.

Det svenska elnätet består av 54 500 mil ledning, varav ungefär 32 950 mil är jordkabel och 21 550 mil luftledning. Svenska Kraftnät (SvK) som är ett statligt affärsverk är innehavare av det svenska stamnätet och ansvarar för att upprätthålla kraftbalansen och driftsäkerheten i det svenska elnätssystemet. Svenska Kraftnät är certifierat som stamnätsföretag av Energimarknadsinspektionen (Ei). Ei har i egenskap av tillsynsmyndighet uppdraget att granska Svenska Kraftnät.

Lokal- och regionnätsföretagen ansvarar för att nivån på underhållet av näten är tillräcklig för att garantera att leveranssäkerheten upprätthålls inom det egna nätet. År 2012 fanns det 168 elnätsföretag i Sverige.

Ei har granskat de långvariga avbrotten efter vinterstormarna 2011/2012

Mellan november 2011 och januari 2012 drabbades Sverige av ett flertal kraftiga stormar. Totalt var det 1,9 miljoner elavbrott under perioden. Av dessa var det ungefär 79 000 avbrott som varade längre än 24 timmar. Under 2012 inledde Ei en granskning av de elavbrott som inträffade under stormarna och begärde in uppgifter om avbrotten från ett stort antal elnätsföretag. Analysen från granskningen visade att det framförallt var lokalnäten som drabbades under stormarna. Främst handlade det om träd som fallit på oisolerade luftledningar. De fem nätföretag som hade flest långa avbrott har av Ei förelagts att redovisa en plan för hur de tänker åtgärda bristerna.

Nätavgifterna

Elnätsavgiften består ofta av en fast del (abonnemangsavgift) och en rörlig del (elöverföringsavgift). Den fasta delen varierar med säkringens storlek eller den abonnerade effekten. Den rörliga varierar genom kundens förbrukning. För en villa med elvärme är fördelningen mellan avgiftens fasta och rörliga del ungefär lika.

Nätavgiften har haft en stabil utveckling de senaste femton åren. Sett till den reala prisökningen ökade nätavgiften i genomsnitt med 3,9 procent för lägenhetskunder mellan åren 2012 och 2013 vilket motsvarade en ökning med 50 kronor per år.

Sedan den 1 januari 2012 utövar Ei tillsyn över elnätsföretagens avgifter i förväg. Tillsynsmodellen innebär att Ei på förhand beslutar om hur stora intäkter företagen får ha under en fyraårsperiod. Den första tillsynsperioden löper mellan åren 2012 och 2015. Beslutet om intäktsramar under perioden fattades av Ei i slutet av oktober 2011. I och med det bestämde Ei nivån på de intäkter som Sveriges lokal- och regionnätsföretag högst får ta ut av sina kunder för nätöverföringen under tillsynsperioden.

Ungefär hälften av de meddelade besluten överklagades till Förvaltningsrätten i Linköping. Domstolsförhandlingarna är pågående.

Ökad handel med el i Norden

Den svenska råkraftmarknaden är en del av en integrerad nordisk elmarknad och i sin tur en del av en växande europeisk elmarknad. På den nordiska elbörsen Nord Pool Spot köps och säljs el mellan aktörer i de nordiska länderna. En hög omsättning på Nord Pool Spot ökar förtroendet för prisbildningen bland aktörerna. Marknadsandelen för Nord Pool Spot i börsområdet var cirka 77 procent av den totala konsumtionen under 2012. Den totalt handlade volymen var 338,2 TWh vilket var en ökning med ungefär 13 procent från föregående år.

Produktionsrekord bidrog till låga spotpriser

Året 2012 slog produktionen av el i Sverige rekord med den största mängden producerad el hittills. Den totala elproduktionen uppgick till 162 TWh vilket var en ökning med ungefär 10 procent jämfört med 2011. Vattenkraftproduktionen stod för den största andelen av ökningen, 18,1 procent, vilket motsvarar en ökning med 12 TWh. Näst efter vattenkraften hade vindkraften den största procentuella ökningen med 18 procent vilket motsvarar en produktionsökning med 1,1 TWh. Av den el som producerades användes totalt 142,4 TWh inom Sverige. Detta motsvarade en ökning av elanvändningen med ungefär två procent 2012, jämfört med 2011.

Den höga produktionen ledde till ett nettoflöde av el från Sverige på 19,6 TWh, vilket var mer än en fördubbling gentemot föregående års nettoexport som var 7,2 TWh. Även denna del av den svenska elbalansen var ett rekord.

Prisutvecklingen över året var, som normalt, mycket varierande. Priset var högre under vinterhalvåret och lägre under sommarhalvåret. Det genomsnittliga systempriset var 27,2 öre per kWh, vilket var en minskning från 2011 då priset var 42,3 öre per kWh i genomsnitt. För första gången sedan 2007 var det genomsnittliga priset för året under 30 öre per kWh. Det lägre priset berodde på hög produktion av vattenkraft i Sverige i kombination med mycket nederbörd och normala temperaturer. En dämpad förbrukning och fortsatt kraftig utbyggnad av vindkraften bidrog också.

Andel av tiden med gemensamt pris

Som en följd av överföringsbegränsningarna i Norden är den nordiska elmarknaden uppdelad i elområden. Priserna bestäms av produktion och förbrukning inom respektive område samt av överföring av kraft till och från området. På nordisk nivå var elpriset under 2012 lika i samtliga nordiska prisområden 25 procent av timmarna. Detta var ungefär samma som föregående år.

Det är ovanligt att svenska elområden är helt isolerade och bildar egna prisområden. Under året hade Sverige samma elpris i samtliga fyra elområden 83 procent av tiden. Elområde 1 och elområde 2 hade samma pris 98 procent av tiden medan elområde 4 var isolerat från övriga svenska elområden 11 procent av tiden. Under 1,1 procent av tiden var det tre olika elpriser i Sverige. Prisskillnaderna uppstår då överföringsbegränsningarna sammanfaller med höglasttimmar, vinterkyla, vårfloed, och sommarhalvårets revisioner av kärnkraftverken.

Flera myndigheter övervakar elmarknaderna

Flera myndigheter och organ samverkar i övervakningen av den svenska och nordiska elmarknaden i syfte att med olika åtgärder skapa en väl fungerande elmarknad och förhindra utövande av marknadsmakt.

Ei har det samlade ansvaret för tillsynen och övervakningen av den svenska elmarknaden och tillämpningen av ellagen. Konkurrensverket har ansvaret att övervaka att konkurrensreglerna följs. Finansinspektionen utövar tillsyn över de svenska aktörer som med myndighetens tillstånd agerar på den finansiella elmarknaden. Även Konsumentverket deltar i övervakningen av elmarknaden, bland annat i syfte att säkerställa skäliga avtalsvillkor för konsumenterna på elmarknaden. På marknadsplatserna Nord Pool Spot och Nasdaq OMX sker övervakning av handeln och företagens ageranden.

År 2011 trädde den nya förordningen om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi (förkortat REMIT utifrån Regulation on Wholesale Energy Market Integrity and Transparency) i kraft, vilken möjliggör en sammanhållen övervakning av de allt mer integrerade europeiska el- och gasmarknaderna. Ei:s ansvar och löpande arbete med övervakning av de svenska marknaderna har i och med detta ökat och Ei har även skapat en ny avdelning för detta uppdrag. Under 2012 accelererade Ei:s samarbete med ACER¹ (The European Agency for the Cooperation of Energy Regulators) och övriga ländernas reglermyndigheter att i detalj utarbeta regelverket för implementering och tillämpning av REMIT.

Arbetet med en nordisk slutkundsmarknad

Den svenska slutkundsmarknaden för el är till skillnad från råkraftmarknaden nationell. Sedan flera år finns emellertid en politisk vilja att skapa en gemensam nordisk slutkundsmarknad till år 2015. En gemensam nordisk slutkundsmarknad innebär att kunderna i de nordiska länderna fritt ska kunna välja elhandlare över nationsgränserna. Ei fick under hösten 2012 i uppdrag från regeringen att ta fram förslag till de förändringar som krävs i svensk rätt för att skapa förutsättningar för

¹ EU:s samarbetsorgan för reglering av energimarknaden.

en nordisk slutkundsmarknad. Arbetet rapporterades till departementet i mitten av juni 2013.² I rapporten lämnade Ei bland annat förslag som innebär att elhandlarna blir kundens huvudsakliga kontaktpunkt vid byten, flytt och fakturering. Förslaget innebär också en obligatorisk samfakturering.

Det finns ungefär 5,2 miljoner elkunder i Sverige. Av dessa är cirka 87 procent hushåll. Under senare år har antalet elhandlare varit i det närmaste oförändrat. I slutet av 2012 fanns 121 elhandlare varav 97 sålde el i hela Sverige. Mer än hälften av alla elhandelsföretag ingår i koncerner med elproduktion.

Lägre kostnad för elen 2012

Den sammanlagda elkostnaden för hushåll kan delas upp i elhandelspris, nätavgift samt energiskatt och moms. Elhandelspriset utgjorde 35 procent av den totala elkostanden för en villa med elvärme i januari 2013. Kostnaden för överföring av el, nätavgiften, svarade för 22 procent, medan energiskatt och moms tillsammans stod för 43 procent.

Den sammanlagda elkostnaden för en villa med elvärme (med en årsförbrukning på 20 000 kWh) uppgick i genomsnitt till 118,7 öre per kWh under 2012, vilket motsvarar ungefär 23 700 kronor på årsbasis. Detta var en lägre kostnad i jämförelse med föregående år. I elområde 4, Malmö, var priset i genomsnitt ungefär 6 öre per kWh högre än i de norra elområdena (1 och 2). Mellan elområde 3 och 4 var skillnaden något lägre, strax under 5 öre per kWh i genomsnitt.

Andelen Kunder med avtal om rörligt pris ökade med 17 procent från föregående år. Majoriteten kunder, närmare 43 procent, hade ett avtal med fast avtalslängd. Detta var en marginell minskning från föregående år då andelen kunder med fastprisavtal var 44 procent. Sammantaget var över 1,7 miljoner hushållskunder aktiva på elmarknaden under året, antingen genom att byta elhandlare eller genom att teckna ett nytt avtal. Det motsvarar 37 procent av det totala antalet hushållskunder på den svenska elmarknaden.

Försörjningstrygghet el

I Sverige sker investeringar i ny elproduktionskapacitet på marknadsbaserade grunder. För att bygga en ny anläggning för elproduktion i Sverige krävs inget tillstånd från Ei. I slutet av 2012 var den totala installerade effekten i Sveriges kraftstationer 37 353 MW vilket var en ökning med 2,4 procent från föregående år.

Svenska Kraftnät ansvarar för att en effektreserv finns tillgänglig under vinterperioden. Effektreserven ska successivt fasas ut till den 15 mars 2020 och ersättas med en marknadslösning. En nyhet är att sedan vintern 2011/2012 görs förbrukningsreduktionen tillgänglig för handel på Nord Pool Spot.

Naturgasmarknaden

Naturgas introducerades i Sverige 1985 genom en utbyggnad av det danska naturgassystemet till södra Sverige. Handeln med naturgas i det svenska systemet har varit helt konkurrensutsatt sedan 2007.

² EiR2013:09. Enklare för kunden – förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad.

Det svenska naturgasnätet består av 62 mil transmissionsledning och cirka 272 mil distributionsledning. Naturgasnätet sträcker sig från Trelleborg i söder till Stenungsund i norr, med en förgrening in i Småland. Från och med juni 2013 tog Swedegas AB över rollen som systembalansansvarig för stamnätet för naturgas efter Svenska Kraftnät. Swedegas har certifierats av Ei som stamnätsoperatör.

I de 30 kommuner där naturgasnätet är utbyggt står naturgasen för drygt 20 procent av den slutliga energianvändningen, vilket är i linje med genomsnittet i övriga EU.

Distributionsföretagen bokar kapacitet

Det svenska naturgasnätets överföringskapacitet uppgår till 22 TWh per år, vilket innebär att det finns kapacitet för att öka gasöverföringarna av gas i det befintliga nationella naturgassystemet.

Enligt den modell som användas för att leverera naturgas i Sverige, är det distributionsbolagen som hanterar kapacitetsbokningen i det överliggande transmissionsystemet. Syftet med den svenska modellen är att bokningen av överföringskapacitet för naturgas ska likna den modell som används i Sverige för el. Det finns en certifierad systemoperatör (TSO) och fem distributionsföretag (DSO) i Sverige.

Som en följd av den gasmarknadsmodell som finns i Sverige finns det ingen andrahandsmarknad för överföringskapacitet där outnyttjad kapacitet görs tillgänglig för handel.

Granskning av gasnätsavgifter

Ei bedriver tillsyn över gasnätsföretagen och godkänner de metoder som företagen använder för att beräkna sina nätavgifter. I juli 2013 träder regler om förhandsreglering av nätavgifternas skälighet i kraft. Fram till 1 januari 2015 sker granskningen i efterhand. Förhandsgranskningen av de metoder som ligger till grund för utformningen av avgifter syftar till att säkerställa att de är objektiva och icke-diskriminerande.

Minskad naturgasanvändning

Sverige har ingen egen utvinning av naturgas utan all tillförsel av naturgas sker från Danmark. I Sverige finns dock en växande biogasproduktion. Mellan en och två procent av den naturgas som distribueras i det svenska naturgassystemet är inhemskt producerad biogas. År 2012 användes 12,9 TWh naturgas i Sverige, vilket var en minskning med 14 procent från föregående år.

Närmare 45 procent, 5,8 TWh, av naturgasen användes inom industrin vilket var en ökning från 2011. Efter industrin stod kraftvärme- och fjärrvärmearläggningar för den näst största andelen av användningen, 36 procent (4,7 TWh). Bostäder stod för 0,6 TWh, 4,5 procent av den totala användningen, vilket är en minskning med 35 procent från föregående år.

Få aktörer på naturgasmarknaden och minskad kundaktivitet

I Sverige finns det ungefär 37 000 naturgaskunder, varav cirka 33 400 är hushållskunder och resterande är företagskunder. Sedan år 2007 kan samtliga

naturgaskunder i det svenska naturgassystemet fritt välja naturgashandlare. Det fanns sex naturgashandlare verksamma på den svenska naturgasmarknaden 2012. De tre största naturgashandlarna, E.ON, Dong Energy och Göteborg Energi innehar ungefär 85 procent av marknaden.

Under 2012 genomfördes 157 byten av naturgashandlare bland de svenska hushållen, vilket var en nedgång från föregående år med 44 procent. Antalet byten är på en fortsatt låg nivå och motsvarar knappt en halv procent av det totala antalet hushållskunder.

Energiskatt och moms är den största andelen av hushållens totala naturgaskostnad

Den sammanlagda naturgaskostnaden för ett hushåll delas upp i gashandel, gasnät samt skatt och moms. Gashandelsprisets andel av den totala kostnaden för naturgas ökade jämfört med 2011. För en hushållskund utgjorde gashandelspriset 33 procent av den totala naturgaskostnaden under 2012. Nätavgiften svarade för 20 procent medan energiskatt och moms tillsammans stod för ungefär halva kostnaden, 47 procent.

Den totala naturgaskostnaden har ökat med ungefär 15 procent sedan 2007. Under 2012 uppgick den sammanlagda kostnaden, för ett hushåll med gasuppvärmning (med en årsförbrukning på 20 000 kWh), till ungefär 108 öre per kWh, motsvarande 21 600 kronor på årsbasis. Det var en marginell nedgång från föregående år.

Försörjningstrygghet naturgas

Det pågår ett antal projekt i anslutning till det svenska naturgassystemet för utvinning och produktion. Naturgasanvändningen väntas därmed öka under kommande år. Bland annat planeras en förgasningsanläggning för biobränsle i Göteborg som förväntas kunna producera cirka 100 MW gas med en kvalitet som motsvarar naturgas. Det pågår även byggnation av en mottagningsanläggning för flytande naturgas (LNG) i Göteborgs hamn. Den första etappen avser huvudsakligen att tillhandahålla LNG för transporter, exempelvis till drivmedel för båtar och fordon. Den andra etappen ska omfatta en förgasningsanläggning för LNG som ska mata in naturgas i naturgassystemet på västkusten.

Konsumentskydd och tvister

Ei:s tillsyn av konsumentbestämmelserna

Under 2012 har Ei granskat elhandlarnas skyldigheter enligt konsumentbestämmelserna i ellagen och naturgaslagen. Tillsynen har bland annat omfattat elhandlarnas skyldigheter att i avtalet med konsumenten ange vilka åtaganden de har gentemot konsumenten, villkoren för fakturering, betalning, förlängning, uppsägning samt villkoren för ersättning om elhandlaren inte uppfyller sina åtaganden. Under 2012 uppgick antalet anmälningsärenden rörande konsumentbestämmelser hos Ei till 17 stycken. Efter att Ei påtalat brister vidtog de granskade elhandlarna åtgärder och rättade till bristerna.

En nationell kontaktpunkt

Konsumenternas Energimarknadsbyrå är en oberoende byrå som ger information och vägledning till konsumenten i frågor som rör el- och gasmarknaden. I början av 2012 trädde en överenskommelse mellan Ei och byrån i kraft som innebär att Konsumenternas Energimarknadsbyrå är nationell kontaktpunkt för el- och gasmarknaden, vilket uppfyller kraven enligt EU:s el- och gasmarknadsdirektiv.

Byrån tog under 2012 emot ungefär 2 300 direktkontakter från konsumenter på främst el- och gasmarknaden men en mycket stor majoritet av dessa berörde elmarknaden. Ungefär hälften av kontakterna var klagomål och ifrågasättanden av företagets kundbehandling.

Hantering av tvister

Ei kontrollerar att företagen på el- och naturgasmarknaden följer lagstiftningen och löser i vissa fall tvister mellan konsument och företag. Detta gäller bland annat tvister som avser kostnader för mätning av konsumentens elanvändning samt de avgifter samt villkor som konsumenten har mot elnätsföretaget i samband med anslutning till elnätet.

Innehåll

Elmarknaden	13
Elnätet	14
Ei bedriver tillsyn av stamnätsoperatören	15
Ei har certifierat SvK som stamnätsföretag för el	15
Överföringsbegränsningar ger kapacitetsintäkter	15
Leveranssäkerheten i elnätet bedöms av Ei utifrån avbrottsrapporteringen.....	16
Ei har granskat de långvariga avbrotten efter vinterstormarna 2011/2012	17
Elanvändare har rätt till ersättning vid avbrott längre än 12 timmar	18
Nätavgifterna	18
Ei:s förhandsbeslut om elnätsavgifter för 2012 – 2015	19
Granskning av 2011 års nätavgifter	20
Samlad bedömning av nätavgifterna för åren 2008 – 2011	21
Gränsöverskridande samarbete	21
Gemensam nordisk balansreglering.....	22
Fortsatt arbete för ökad europeisk harmonisering	22
Ei:s arbete med hänsyn till nationell och europeisk ellagstiftning	23
Råkraftmarknaden	25
Ökad handel med el i Norden	25
Produktionsrekord bidrog till låga spotpriser	26
Andel av tiden med gemensamt pris	27
Produktionsrekord och hög export under året	29
Oförändrad marknadsandel för de största producenterna	30
Flera myndigheter övervakar elmarknaden.....	31
Konkurrensverkets ansvarsområden och verksamhet inom elmarknaden	32
Åtgärder för att minska riskerna med samägandet i kärnkraften.....	32
Nord Pool Spots regelverk och marknadsövervakning.....	32
Ny förordning för sammanhållen övervakning.....	33
Slutkundsmarknad.....	34
Arbetet med en nordisk slutkundsmarknad	34
Lägre kostnad för elen 2012	34
Elhandelspriserna fortsatte nedåt	36
Fler kunder med avtal om rörligt pris.....	37
Ökad andel aktiva kunder	38
Elkunden har rätt att kräva timmätning.....	38
Ei:s tillsyn genom Elpriskollen	39
Försörjningstrygghet.....	40
Fler vindkraftverk i bruk ökade elproduktionskapaciteten	40
Den centralt upphandlade effektreserven ska övergå i en marknadslösning	41
Planer för omfattande förstärkningar av det svenska stamnätet.....	41
Naturgasmarknaden	43
Gasnätet	44
Distributionsföretagen bokar kapacitet.....	44
Swedegas blir ny balansansvarig	45
Ei har certifierat Swedegas som stamnätsföretag för naturgas.....	45

Funktionell åtskillnad av naturgasföretag.....	45
Kvalitetskontroll av naturgasnätet.....	46
Granskning av gasnätsavgifter.....	46
Samarbeten för gemensam utveckling av gasmarknaden.....	47
Ei:s arbete med hänsyn till nationell och europeisk naturgaslagstiftning.....	47
Gasförsörjning	49
Handel med naturgas	49
Minskad naturgasanvändning	49
Slutkundsmarknaden	51
Få aktörer på naturgasmarknaden och minskad kundaktivitet	51
Energiskatt och moms är den största andelen av den totala naturgaskostnaden	52
Ei övervakar naturgasmarknaden	53
Försörjningstrygghet.....	54
Nya projekt kan bidra till ökad användning av naturgas	54
Ny tillförsel i naturgassystemet	54
En lagringsanläggning för naturgas	54
Åtgärder för att täcka förbrukningstoppar och bristande leveranser	55
Konsumentskydd och tvistlösning.....	56
Konsumentskydd	57
Ei:s tillsyn av konsumentbestämmelserna.....	57
Konsumenternas Energimarknadsbyrå som nationell kontaktpunkt.....	57
Hjälp till utsatta kunder	58
Anvisad elhandlare – för kunder som inte valt	58
Konsumenten har rätt till mätarvärden	58
Övrig konsumentrådgivning.....	59
Tvistlösning.....	60
Tvister som handhas av Ei	60
Tvistlösningsstöd hos Allmänna reklamationsnämnen.....	60

Elmarknaden

Den svenska elmarknaden reformerades 1996. Sedan dess är handel och produktion av el konkurrensutsatt medan nätverksamhet är ett reglerat monopol. Syftet med att konkurrensutsätta produktion och handel med el är att öka valfriheten för konsumenterna och att skapa förutsättningar för ett effektivt nyttjande av produktionsresurserna.

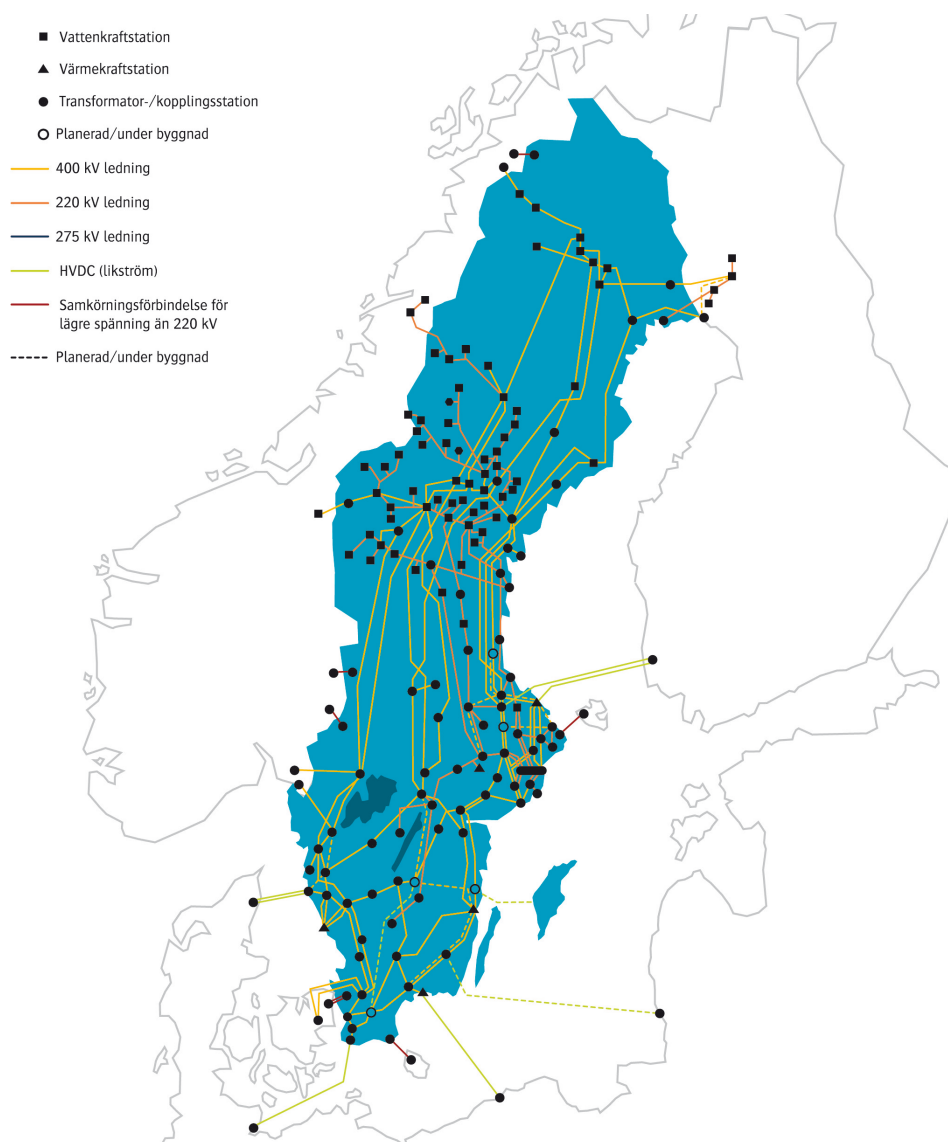
Elnäten bedrivs som monopol då det skulle vara både samhällsekonomiskt och miljömässigt olämpligt att bygga parallella elnät över hela landet.

Elnätet

Det svenska elnätet består av 54 500 mil ledning, varav ungefär 32 950 mil är jordkabel och 21 550 mil luftledning. Elnätet kan delas in i tre nivåer: stamnät, regionnät och lokalnät. Stamnätet transporterar el långa sträckor med höga spänningsnivåer. Regionnäten transporterar el från stamnätet till lokalnäten och i vissa fall direkt till större elanvändare. Lokalnäten ansluter till regionnäten och transporterar el till hushåll och andra slutkunder.

I Sverige är det Svenska Kraftnät (SvK) som ansvarar för att upprätthålla kraftbalansen och driftsäkerheten i elnätssystemet. Lokal- och regionnätsföretagen ansvarar för att nivån på underhållet av näten är tillräcklig för att garantera att leveranssäkerheten upprätthålls inom det egna nätet. I figur 1 visas en karta över det svenska stamnätets stationer och ledningar samt planerade ledningar och förstärkningar av nätet.

Figur 1. Det svenska stamnätet

Källa: Ei (efter förlaga från Svenska Kraftnät "Stamnätet i Norden 2012")

År 2012 fanns det 168 elnätsföretag i Sverige. Sammantaget 164 företag bedriver lokalnätsverksamhet och åtta företag bedriver regionnätsverksamhet.³

Ei bedriver tillsyn av stamnätsoperatören

Svenska Kraftnät driver och förvaltar det svenska stamnätet. Svenska Kraftnät är också den myndighet som innehar systemansvaret för det svenska elnätet. Svenska Kraftnät har till uppgift att på ett affärsmässigt sätt förvalta, driva och utveckla ett kostnadseffektivt, driftsäkert och miljöanpassat kraftöverföringssystem, sälja överföringskapacitet samt i övrigt bedriva verksamheter som är anknutna till kraftöverföringssystemet. Enligt EU:s elmarknadsdirektiv har Ei i egenskap av tillsynsmyndighet uppdraget att granska Svenska Kraftnät.⁴ Tillsynen av Svenska Kraftnät för år 2012 har bl.a. bestått i att Ei har fastställt en intäktsram för Svenska Kraftnät för tillsynsperioden 2013. Vidare har Ei godkänt metoderna för balansansvarsavtalen inom el och gas. Ei har också godkänt metoderna för utformandet av avtalsvillkor för tillträde till ledning eller ledningsnät.⁵

Från och med den 1 jan 2012 ska Svenska Kraftnäts, liksom övriga elnätsföretags intäktsramar, fastställas på förhand. För Svenska Kraftnät är tillsynsperioden ett kalenderår, medan den för övriga elnätsföretag är fyra kalenderår enligt huvudregeln. Efter lagändringar är det numer Ei som beslutar om intäktsram även för Svenska Kraftnät. Tidigare var det regeringen. Den 29 mars 2012 meddelade Ei beslut om intäktsramen för år 2013.

Ei har certifierat SvK som stamnätsföretag för el

Enligt EU:s elmarknadsdirektiv⁶ ska systemansvariga för överföringssystemen certifieras. Ei tog emot en anmälan om certifiering av Svenska Kraftnät under hösten 2011.

I arbetet med certifieringen har Europeiska kommissionen⁷ yttrat sig över Ei:s preliminära beslut innan Ei tog det slutliga beslutet om certifiering. Det slutliga beslutet om att certifiera Svenska Kraftnät som stamnätsoperatör för det svenska stamnätet för el fattades av Ei i juli 2012. I beslutsprocessen utredde Ei huruvida det är ett hinder att svenska staten är delägare i Vattenfall AB och samtidigt är ytterst ansvarig för Svenska Kraftnät.⁸ Ei bedömde att detta inte är ett hinder för certifiering av Svenska Kraftnät. Certifieringen gäller tillsvidare men den kan omprövas av Ei om stamnätsoperatörerna inte lever upp till kraven för certifieringen.

Överföringsbegränsningar ger kapacitetsintäkter

Vid överföringsbegränsningar, så kallade flaskhalsar, mellan olika elområden uppstår kapacitetsintäkter på grund av prisskillnader mellan områdena. Antingen förekommer överföringsbegränsningen inom Sverige, vilket ger interna

³ Fyra nätföretag/företag bedriver både lokala och regionala nät.

⁴ I Sverige finns ingen oberoende systemansvarig. Därför är de bestämmelser som särskilt omfattar tillsyn av oberoende systemansvariga inte tillämpliga för Ei.

⁵ Enligt 4 kap. 1 a § ellagen.

⁶ Enligt artikel 10.

⁷ Europeiska kommissionen granskar att medlemsstaterna endast certifierar behöriga stamnätsoperatörer.

⁸ Svenska Kraftnät ligger under Näringsdepartementets ansvarsområde medan Vattenfall ligger under Finansdepartementets ansvarsområde.

kapacitetsintäkter, eller mellan svenskt elområde och elområde i annat land, vilket ger externa kapacitetsintäkter. När marknaden delas upp i elområden utgörs kapacitetsintäkterna för en viss timme av prisskillnaden mellan hög- och lågprisområde multiplicerad med överförd volym. EU-regelverket omfattar endast de externa kapacitetsintäkterna.

I enlighet med förordningen⁹ om gränsöverskridande elhandel har Svenska Kraftnät tillsammans med övriga nordiska stamnätsoperatörer beslutat att använda intäkter från flaskhalshandling för investeringar som syftar till att förstärka stamnäten och förbindelser mellan länderna. Svenska Kraftnät redovisade att kapacitetsintäkterna för första halvåret 2012 uppgick till cirka 920 miljoner kronor. Ei anser att dessa intäkter har använts för enligt regelverket tillåtna ändamål.¹⁰ Vidare godkände Ei att Svenska Kraftnät kan använda externa kapacitetsintäkter till ett belopp om högst 300 miljoner kronor om prisområdesrisken överstiger 50 miljoner kr för att sänka stamnätstariffen för år 2012. Samma typ av godkännande har Ei beslutat om för åren 2013, 2014 och 2015.

Leveranssäkerheten i elnätet bedöms av Ei utifrån avbrottsrapporteringen

Leveranssäkerheten påverkas bland annat av vilken typ av ledningar (luftledning eller jordkabel) som används. I syfte att vädersäkra elnäten har andelen nedgrävd kabel i lokalnäten ökat. Det finns dock risk för avbrott även med jordkablar, till exempel vid kabelbrott på grund av grävning- eller anläggningsarbete. Inom kategorin luftledningar är isolerade ledningar mer robusta än oisolerade ledningar. År 2012 var cirka 98 procent av lokalnätets totala ledningslängd i lågspänningsnätet isolerat. På mellan- och högspänningsnivån var cirka 65 procent av ledningarna isolerade.

Elnätsföretagen är enligt ellagens krav skyldiga att rapportera elavbrott till Ei. Sedan 2011 sker en årlig detaljerad avbrottsrapportering på kundnivå både för korta och för långa avbrott. Långvariga och omfattande elavbrott ska rapporteras löpande till inspektionen.

Syftet med rapporteringen är att göra det möjligt för inspektionen att bedöma leveranskvaliteten i elnäten samt att ingripa i tid om de åtgärder som genomförs är otillräckliga för att säkerställa leveranssäkerheten i ett specifikt elnät. Bedömningen av leverans kvalitet ligger även till grund för bedömningar av nätavgifternas skälighet. Tabell 1 visar elavbrott i lokalnäten åren 2000 – 2011. Siffrorna anger genomsnittliga värden per kund och delas in i aviserade samt oaviserade avbrott. I tabellen redovisas även uppgifter om aviserade avbrott vilket är avbrott i överföringen av el som är motiverade av elsäkerhetsskäl. Exempelvis reparationer i syfte att upprätthålla en god drift- och leveranssäkerhet. Enligt ellagen får inte avbrottet pågå längre än åtgärden kräver.

⁹ Europaparlamentets och Rådets förordning (EG) nr 714/2009 av den 13 juli 2009 om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel och upphävande av förordning (EG) nr 1228/2003.

¹⁰ Enligt Congestion Management Guidelines avseende förordning (EG) nr 714/2009 ska Energimarknadsinspektionen senast den 31 juli varje år redovisa de flaskhalsintäkter som Svenska Kraftnät erhållit under den senaste tolv månadersperioden samt en beskrivning av hur dessa intäkter använts.

Tabell 1. Elavbrott i lokalnäten på grund av fel i eget nät, genomsnittliga värden per kund

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Genomsnittligt antal avbrott per kund												
Aviserade avbrott	0,19	0,18	0,25	0,19	0,19	0,21	0,19	0,31	0,50	0,22	0,14	0,19
Oaviserade avbrott	0,88	1,03	0,97	0,90	0,89	1,26	1,05	1,49	1,04	0,88	1,03	1,31
Genomsnittlig avbrottsid per kund (min)												
Aviserade avbrott	27	27	29	27	25	32	22	22	26	20	20	16
Oaviserade avbrott	89	128	123	118	72	890	88	307	104	63	71	174

Källa Ei

Elnätsföretagen är skyldiga att göra risk- och sårbarhetsanalyser samt att upprätta en åtgärdsplan som visar hur leveranssäkerheten i det egna nätet ska förbättras. Syftet med bestämmelserna är att minska sårbarheten i elnätet och att bidra till att uppfylla ellagens funktionskrav att elavbrott inte får överstiga 24 timmar. Risk- och sårbarhetsanalysen samt åtgärdsplanen ska lämnas in till Ei. Inspektionen har utfärdat föreskrifter om den årliga rapporteringen av risk- och sårbarhetsanalyser i elnäten.

Utöver ellagens funktionskrav har Ei även förelagt vilka andra krav som ska vara uppfyllda för att överföringen av el ska vara av god kvalitet. Delar av föreskrifterna om tekniska krav på trådsäkring av regionnätsledningarna och funktionskrav för högre lastnivåer utfärdades i mitten av 2010 medan föreskrifter avseende krav på spänningskvalitet utfärdades i mitten av 2011. Under 2013 kommer föreskrifterna att kompletteras med riktlinjer för antalet avbrott på enskild kundnivå.

Ei har granskat de långvariga avbrotten efter vinterstormarna 2011/2012

Enligt ellagens funktionskrav får elavbrott inte överstiga 24 timmar. Kravet gäller för händelser inom nätägarens så kallade kontrollansvar. Ei har i uppdrag att granska de avbrott som varar längre än 24 timmar.

Mellan den 27 november 2011 och den 4 januari 2012 drabbades Sverige av ett flertal kraftiga stormar. Som enskild händelse innebar stormen Dagmar¹¹ de värsta konsekvenserna för Sveriges elkunder. Totalt var det 1,9 miljoner elavbrott under perioden. Av dessa var det ungefär 79 000 avbrott som varade längre än 24 timmar. Under 2012 inledde Ei en granskning av de elavbrott som inträffade under stormarna och begärde in uppgifter om avbrotten från ett stort antal elnätsföretag. Analysen från granskningen visade att det framförallt var lokalnäten som drabbades under stormarna. Främst handlade det om träd som fallit på oisolerade luftledningarna. De fem nätföretag som hade flest avbrott längre än 24 timmar granskades särskilt medan 13 nätföretag placerades på en observationslista. Ei har förelagt de fem företagen med 24 timmars avbrott att redovisa planer för hur de tänker åtgärda bristerna.

¹¹ Stormen nådde Sverige och övriga Norden under natten till 26 december 2011.

Elanvändare har rätt till ersättning vid avbrott längre än 12 timmar

Enligt ellagen har en elanvändare som drabbats av avbrott i elöverföringen i minst 12 timmar rätt till ersättning av det elnätsföretag som användaren är ansluten till. Kravet gäller för avbrott som faller inom nätägarens kontrollansvar.¹² Ersättningen är schabloniserad och ska betalas ut per automatik. I ellagen regleras även rätten till skadestånd från elnätsföretag vid person-, sak- eller förmögenhetsskada. Ei har utfärdat föreskrifter om hur en nätägare ska informera sina kunder om reglerna för avbrottsersättning.

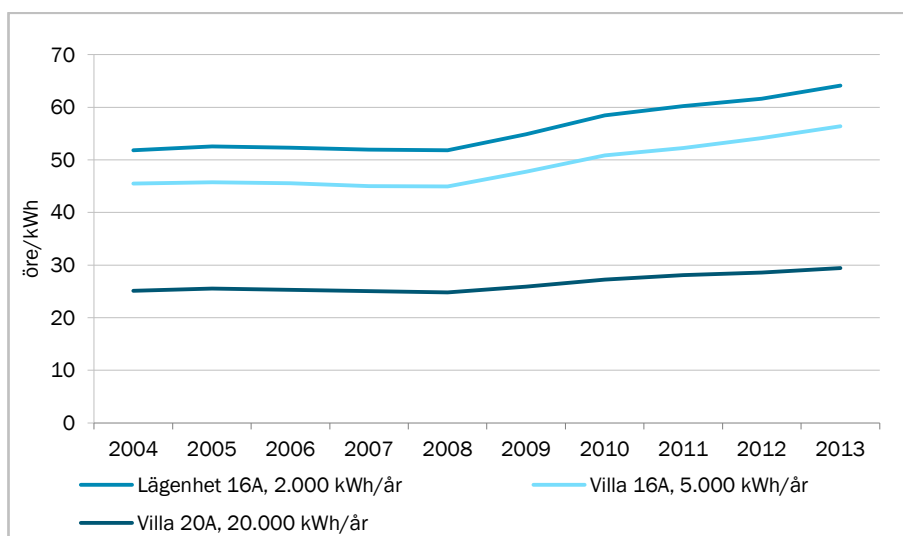
Nätavgifterna

Det svenska elnätet drivs som ett reglerat monopol där Ei granskar nätföretagens intäkter och bedömer om de är skäliga. Elnätsföretagen har enligt ellagen rätt att ta ut ersättning för kostnader för drift och underhåll samt en rimlig avkastning på verksamhetens kapital. Företagen ska effektivisera sin verksamhet och ha en god leverans kvalitet. Uppgifter om nätavgifterna samlas in för ett tjugotal kundgrupper för att enkelt kunna jämföra nätavgifterna mellan elnätsföretagen.

Elnätsavgiften består ofta av en fast del (abonnemangsavgift) och en rörlig del (elöverföringsavgift). Den fasta delen varierar med säkringens storlek eller den abonnerade effekten. Den rörliga varierar genom kundens förbrukning. För en villa med elvärme är fördelningen mellan avgiftens fasta och rörliga del ungefär lika.

Under de senaste tio åren har utvecklingen av nätavgifterna förändrats. Mellan åren 2004 och 2008 ökade avgifterna i takt med inflationen, se figur 2, därefter har avgifterna stigit mer än inflationen. Mellan åren 2012 och 2013 ökade avgiften med 3,9 procent för lägenhetskunder, 4 procent för villakunder med säkring 16 A och med 2,9 procent för villakunder med säkring 20 A. I kronor motsvarade ökningen 50, 112 respektive 171 kronor per år.

Figur 2. Real utveckling av nätavgifter för hushållskunder¹³

Källa: Ei

¹² Händelser som ligger inom ramen för det företaget ansvarar för och kan kontrollera.

¹³ Medelvärde uppräknat i 2013 års prisnivå, ej viktat.

Kunder med låg elanvändning har färre tariffalternativ än kunder med hög elanvändning. Flertalet elnätsföretag erbjuder endast en tariff, till små kunder. Enkeltariff innebär att kunden betalar lika mycket oavsett när på dygnet elen förbrukas. Alternativet till enkeltariff är tidstariff. Kunden betalar då olika mycket beroende på när elen förbrukas. Vanligtvis är elpriset lägre på natten än på dagen.

Några elnätsföretag har infört effektbaserade tariffer för hushållskunder. Nättariffen består då av en mindre andel fast avgift som är knuten till säkringsstorleken. Säkringsstorleken avgör det maximalt möjliga effektuttaget. Därutöver debiteras en effektavgift beroende på hur hushållet utnyttjar elnätet. Nättariffen differentieras inom en given säkringsstorlek och olika priser kan tillämpas, dels vid olika tider på dygnet, dels vid olika tider på året.

Ei:s förhandsbeslut om elnätsavgifter för 2012 – 2015

Ei beslutar på förhand om hur stora intäkter elnätsföretagen får ha under en fyraårsperiod.¹⁴ Intäkterna ska täcka skäliga kostnader för att driva nätverksamhet under perioden samt ge en rimlig avkastning på investerat kapital. Hänsyn ska även tas till kvaliteten i nätföretagens sätt att bedriva verksamheten. Den schablonmetod som Ei har tagit fram motsvarar vad nätföretagen på lång sikt behöver investera för att kunna hålla god kvalitet i elnätet. I metoden som används beräknas kapitalkostnad, löpande kostnader samt kvaliteten i nätverksamheten för tillsynsperioden. Syftet med tillsynsmodellen är dels att företagets kunder ska få förutsägbara avgifter, dels att göra det möjligt för företagen att investera och underhålla näten.

Den första tillsynsperioden löper mellan åren 2012 och 2015¹⁵. Beslutet om intäktsramar denna period fattades av Ei i slutet av oktober 2011. I och med det bestämde Ei nivån på de intäkter som Sveriges lokal- och regionnätsföretag högst får ta ut av sina kunder för nätöverföringen under tillsynsperioden.

I bedömningen värderade Ei dels skäliga kostnadsökningar, dels vilket som var en rimlig ersättning för det kapital som elnäten i Sverige är. Ei beslutade att tillämpa en övergångstid på fyra tillsynsperioder, eftersom det på kort sikt uppstår behov av utjämning av de tillåtna intäktsökningarna. Som ett resultat av det beslutades att nätföretagen i genomsnitt får öka avgifterna med två procent per år, exklusive inflation (real ökning). De tillåtna ökningarna varierar dock från cirka en procent och upp till åtta procent.

Ungefär hälften av de meddelade besluten överklagades till Förvaltningsrätten i Linköping. Domstolsförhandlingarna är pågående. Den 31 oktober 2012 lämnade Ei yttranden till domstolen där Ei har bestridit elnätsföretagens yrkanden om höjningar av intäktsramarna från den beslutade nivån till den nivå som företagen begärde. Ei medgav däremot vissa justeringar vad det gäller beräkningen av opåverkbara kostnader och beräkningen av kapitalkostnaden för nettoförändringen av kapitalbasen. Justeringarna innebär att de opåverkbara kostnaderna och kostnaderna för nettoförändringen av kapitalbasen inte ska omfattas av övergångsperioden utan ska ge en ersättning i enlighet med

¹⁴ Sedan 1 januari 2012 i enlighet med reglerna i 5 kap. ellagen (1997:857).

¹⁵ Det finns ett fåtal elnätsföretag som har en ettårig tillsynsperiod.

schablonmetoden. Motivet bakom Ei:s ändrade ställningstagande är bland annat att de ursprungliga intäktsramarna kan vara ett hinder mot anslutning av vindkraft och småskalig elproduktion.

Granskning av 2011 års nätavgifter

Fram till förhandsregleringens ikraftträdande granskade Ei elnätsföretagens avgifter i efterhand. Granskningen skedde genom en skälighetsbedömning av företagens intäkter. Nätavgifterna för 2011 faller under den tidigare tillsynsmodellen. I figur 3 visas en schematisk bild över granskningsmetoden.

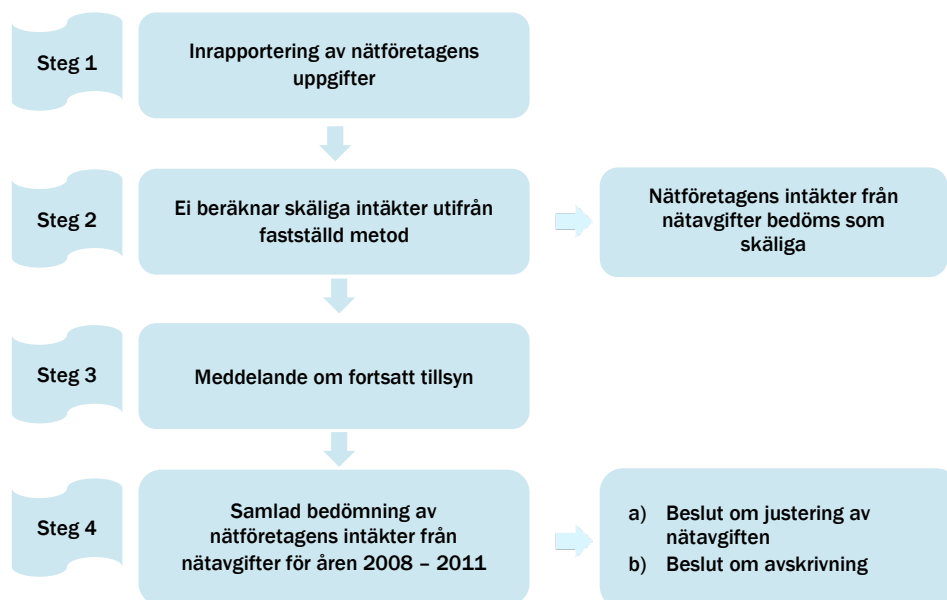
Steg 1 Elnätsföretagen rapporterade in ekonomisk och teknisk särredovisning av elnätsverksamheten¹⁶ till Ei samt lämnade förslag och uppgifter för fastställande av intäktsram för tillsynsperioden 2012 – 2015. De inrapporterade uppgifterna kvalitetsgranskades och kompletterades av företaget vid behov.

Steg 2 Utifrån inkomna och granskade uppgifter gjorde Ei beräkningar av godkänd intäktsnivå för varje företag enligt sin metod. Ei jämförde sedan den godkända intäktsnivån med de intäkter som företaget under året tagit ut från sina kunder.

Steg 3 I de fall där inspektionen fann att det aktuella företags intäkter för år 2011 var högre än den framräknade godkända nivån, meddelade Ei det aktuella företaget om fortsatt tillsyn¹⁷.

Steg 4 Samlad bedömning av nätavgifterna för åren 2008 – 2011 (se nedan).

Figur 3. Metodöversikt

Källa: Ei

¹⁶ Rapporteras in årligen sju månader efter räkenskapsårets utgång.

¹⁷ Enligt 12 kap. 3 a § ellagen.

Granskningen av 2011 års nätavgifter omfattade samtliga 168 elnätsföretag. Ei:s bedömning var att merparten av landets elnätsföretag tog ut en skälig avkastning i förhållande till de gränser som Ei ställde upp. Sammanlagt meddelades 28 elnätsföretag om fortsatt tillsyn av nätavgifterna. För tre redovisningsenheter beror beslutet på brutet räkenskapsår vilket inneburit att uppgifterna för 2011 års verksamhet inte inkommit till Ei vid tidpunkten då granskningen genomfördes. De resterande 25 nätföretagen hade under 2011 verkliga intäkter som överskred den godkända nivån enligt regleringsmodellen.

Samlad bedömning av nätavgifterna för åren 2008 – 2011

Ei har genomfört bedömning av intäkter från nätavgifter för respektive år under perioden 2008 – 2011. Metoden för bedömningen har inte varit densamma för alla åren utan har justerats successivt för att den i största möjliga mån ska överensstämma med den metod som har tillämpats för bedömningen av nätföretagens intäktsramar för tillsynperioden 2012 – 2015. Med anledning av detta avser Ei att göra en samlad bedömning av nätavgifterna för åren 2008 – 2011. Den samlade bedömningen syftar till att utjämna variationer i utfall av granskningen för enstaka år.

I dagsläget pågår domstolsförhandlingar avseende beslutade intäktsramar för perioden 2012 – 2015 som kan leda till vissa justeringar i hur nätföretagens intäktsramar ska beräknas. Detta kan även komma att påverka den fortsatta granskningen av pågående ärenden för åren 2010 – 2011. Därför väljer Ei att avvakta med att göra en samlad bedömning av intäkterna tills dess det finns en klarhet i hur processerna kommer utvecklas.

Gränsöverskridande samarbete

Ei bedriver gränsöverskridande samarbete i flera organ. Inom ramen för NordREG (Nordic Energy Regulators) sker samarbetet med övriga nordiska tillsynsmyndigheter. Inom ramen för samarbetet i region Norra Europa sker utbyte mellan de nordiska, tyska samt polska tillsynsmyndigheterna. Dessutom pågår ett intensivt arbete inom den så kallade NWE regionen (North West Europe), som består av Norra Europa regionen, CWE¹⁸ regionen (Central Western European) samt Storbritannien. Syftet med samarbetet är att uppnå ett enda priskopplings-system för all europeisk handel med el. Samarbetet skall successivt utvidgas till att omfatta hela EU.

En viktig förutsättning för en gemensam marknad är att det finns gemensamma regler för hur el ska överföras och handlas mellan medlemsländerna på ett säkert, effektivt och ekonomiskt sätt. Inte minst måste man säkerställa att exempelvis överföring av el mellan ländernas stamnät fungerar rent tekniskt. Ei har inom EU:s samarbetsorgan för reglering av energimarknaden (ACER) arbetat med att ta fram ramriktlinjer (Framework Guidelines) i enlighet med den process som har lagts fast för framtagning av europeiska regelverk för en gemensam europeisk marknad för el samt lämnat yttrande över så kallade nätkoder.

¹⁸ Tyskland, Frankrike, Nederländerna, Luxemburg och Belgien.

Gemensam nordisk balansreglering

Inom det nordiska området hanteras sedan ett tiotal år balansregleringen¹⁹ gemensamt mellan de nordiska systemansvariga, vilket innebär att balansregleringen hanteras som om det nordiska synkronområdet²⁰ skulle vara ett enda kontrollområde. Detta sker emellertid med bibehållet ansvar för varje nationell systemansvarig. Vidare finns en gemensam marknad för reglerkraft, där de mest effektiva resurserna i hela Norden används för upp- eller nedreglering.

De gemensamma principerna för balansavräkning infördes år 2009. För närvarande pågår ett arbete för att möjliggöra gemensam balansavräkning i Norden som ett led mot en gemensam slutkundmarknad. Det pågår även förberedelser bland de systemansvariga för en gemensam marknad för automatiska reserver för att hålla frekvensen i systemet. De nordiska tillsynsmyndigheterna följer de förändringar som sker och tar gemensamt ställning till om förändringar ska genomföras. Därefter tas nationella beslut. Ei tar normalt ställning till förändringar genom att godkänna förändringar i det generella balansavtalet mellan Svenska Kraftnät och de balansansvariga företagen.

Under år 2011 – 2012 pågick ett arbete inom ACER för att ta fram nya ramriktlinjer för en gemensam europeisk balansmarknad. Ei har medverkat i detta arbete. Dessa ramriktlinjer ligger till grund för så kallade nätverkskoder som tas fram av de europeiska systemansvarigas organisation ENTSO-E (European Network of Transmission System Operators for Electricity). Arbete med dessa påbörjades under år 2013. Därtill genomförs ett antal pilotprojekt inom ENTSO-E rörande gränsöverskridande balansreglering.

De nordiska systemansvariga har sedan länge gemensamt hanterat överbelastningar genom implicita auktioner via den nordiska elbörsen Nord Pool Spot. Metoderna för att beräkna tillgänglig kapacitet som kan ges till marknaden via sådana implicita auktioner samt metoderna för hur auktionerna tillkännages ska vara offentliga. Förändringar i metoderna ska godkännas av tillsynsmyndigheten. Inom ramen för det nordiska samarbetet inom NordREG diskuteras för närvarande om de nuvarande metoderna att beräkna kapacitet är tillfredsställande eller om förändringar bör ske.

Fortsatt arbete för ökad europeisk harmonisering

Tillsynsmyndigheterna har enligt EU:s elmarknadsdirektiv en skyldighet att övervaka hur tillträdet till gränsöverskridande infrastruktur hanteras av de systemansvariga. Denna skyldighet ingår i det ansvar Ei har i egenskap av tillsynsmyndighet. Den gemensamma nordiska marknaden är väl etablerad, vilket innebär att det i första hand är förändringar som kräver tillsynsmyndigheternas uppmärksamhet. Ei arbetar aktivt tillsammans med övriga nordiska tillsynsmyndigheter för att säkerställa att interna regler och praxis i de nordiska länderna utvecklas i riktning mot ökad harmonisering.

¹⁹ Balansregleringen sker för att rätta till frekvensavvikelser, det vill säga återställa den momentana balansen, i kraftsystemet.

²⁰ Elsystem vars delsystem är ihopkopplade med växelströmsförbindelse och som därmed har en gemensam frekvens.

Enligt ellagen ska nättariffer för överföring av el utformas så att betald anslutningsavgift ger rätt att använda det elektriska nätet inom landet. Regeringen får emellertid även förelägga att betald anslutningsavgift ger rätt att använda utlandsförbindelserna till ett eller flera länder. Sådana beslut har tidigare fattats av regeringen för förbindelserna mellan Sverige och de övriga nordiska länderna samt, med verkan från och med år 2012, för förbindelserna mellan Sverige och Polen respektive Tyskland.

Tilldelning av samtliga förbindelser sker via implicita auktioner via Nord Pool Spot eller EMCC (European Market Coupling Company). Via EMCC är den nordiska marknaden även kopplad med Frankrike, Luxemburg, Nederländerna och Belgien. Eftersom all tillgänglig överföringskapacitet tilldelas på detta sätt, finns inga särskilda auktioner för explicit tilldelning av kapacitet. Ei undersöker emellertid tillsammans med övriga berörda tillsynsmyndigheter behovet av och förutsättningarna för att införa finansiella överföringsrätter som ett instrument för säkring av prisskillnaderna mellan olika prisområden på den sammankopplade elmarknaden. På den interna nordiska marknaden har de nordiska tillsynsmyndigheterna inom NordREG dragit slutsatsen att sådana instrument inte skulle tillföra marknaden några väsentliga fördelar och därför inte bör införas.

Inom ramen för det europeiska arbetet för en inre europeisk marknad för el, pågår ett omfattande utvecklingsarbete. Mellan Norden, Tyskland, Frankrike, Luxemburg, Nederländerna, Belgien och Storbritannien bedrivs ett pilotprojekt för priskoppling av samtliga berörda marknader. Denna sammankoppling ska kunna utvidgas till samtliga europeiska länder. Arbetet, som bedrivs av systemansvariga och relevanta elbörser, övervakas av de nationella tillsynsmyndigheterna under ledning av de tyska och danska tillsynsmyndigheterna. Ei medverkar aktivt i detta arbete. En viktig del i arbetet är att säkerställa att de förändringar som påverkar svenska och nordiska aktörer är förenliga med en väl fungerande marknad i Norden.

Ei:s arbete med hänsyn till nationell och europeisk ellagstiftning

I Ei:s uppgifter som nätmyndighet enligt ellagen ingår att utöva tillsyn över att företagen uppfyller sina skyldigheter enligt ellagstiftningen. Av lagen framgår²¹ att Ei också är tillsynsmyndighet enligt förordningen²² om villkor för tillträde till nät för gränsöverskridande elhandel. Av instruktionen för Ei följer att inspektionen inom sitt område ska fullgöra uppgifter som följer av EU:s elmarknadsdirektiv.

Enligt elmarknadsdirektivet²³ ska de nationella tillsynsmyndigheterna följa och genomföra de rättsligt bindande och relevanta beslut som fattas av ACER och Europeiska kommissionen. Det krävs ingen särskild lagstiftning för att detta ska gälla i Sverige eftersom bestämmelsen har karaktär av upplysning. För att göra det möjligt för inspektionen att följa kommissionens beslut har bestämmelser införts i ellagen²⁴ samt i och i lagen (2011:710)²⁵ om certifiering av stamnätsföretag för el. Bestämmelserna innebär att Ei i beslut som berörs av sådana riktlinjer som avses i

²¹ Enligt 12 kap. 1 § fjärde stycket.

²² (EG) nr 714/2009.

²³ Artikel 37.1 d.

²⁴ 12 kap. 1 b §.

²⁵ 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 §.

elmarknadsdirektivet²⁶ ska ange att beslutet kan komma att ändras eller upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen.

Enligt ellagen²⁷ har inspektionen rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Ei får²⁸ meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite.²⁹

²⁶ Artikel 39.

²⁷ 12 kap. 2 § i ellagen.

²⁸ Enligt 12 kap. 3 § ellagen.

²⁹ Något hinder för att ett sådant vite uppgår till upp till 10 procent av ett företags omsättning finns inte.

Råkraftmarknaden

Den svenska råkraftmarknaden är en del av en integrerad nordisk marknad genom överföringsförbindelser till Norge, Danmark och Finland. Det nordiska nätet är i sin tur sammankopplat med det europeiska elnätet. Den operativa hanteringen av elnätet sker inom respektive land där den systemansvariga operatören har ansvar för att det nationella elnätet ständigt är i balans.

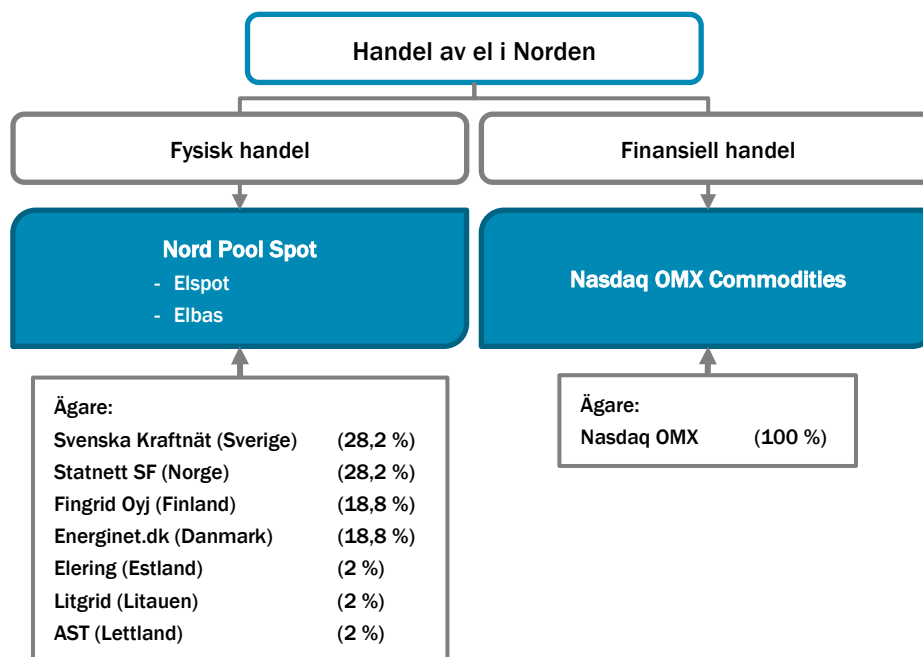
Den svenska elproduktionen baseras huvudsakligen på kärnkraft och vattenkraft. Elanvändningen påverkas av en relativt hög andel elintensiv industri och av att många hushåll har elvärme. Handeln av el mellan producenter och köpare sker i Sverige till stor del via den nordiska elbörsen Nord Pool Spot.

Ökad handel med el i Norden

På Nord Pool Spot organiseras handel med fysiska kontrakt för el. På Elspot fastställs systempriset³⁰ och spotpriserna ett dygn i förväg för varje timme det kommande dygnet. Elbas är den fysiska justeringsmarknaden där handel kan ske fram till en timme före leverans under dygnets alla timmar.

Den finansiella handeln på den nordiska elmarknaden sker på Nasdaq OMX Commodities. Där handlas långsiktiga kontrakt och säkringsmöjligheter för dagar, veckor, månader, kvartal och år. På Nasdaq OMX sker även handel med utsläppsrätter. I figur 4 visas den nordiska handelns organisation och ägande.

Figur 4. Handelsplatser för el på den nordiska marknaden³¹

Så gott som all el som produceras i Sverige, 90,8 procent, säljs via Nord Pool Spot. Nord Pool Spots marknadsandel av den totala elanvändningen i Norden ligger på ungefär 77 procent. Endast en liten del av den producerade elen säljs genom så

³⁰ Systempriset är ett jämviktspris, baserat på de samlade köp- och säljbuden i hela Nord Pool Spot-området.

³¹ Lettland tillkom som ägare 3 juni 2013.

kallade OTC -kontrakt³², det vill säga bilaterala avtal. Den totalt handlade volymen ökade med 40 TWh i jämförelse med föregående år och var 338,2 TWh för 2012 (334 TWh på Elspot och 3,2 TWh på Elbas). Totalt uppgick antalet aktörer på Nord Pool Spot till 358 aktörer på Elspot och 121 aktörer på Elbas.

På den finansiella marknaden minskade den totala omsättningen jämfört med 2011 och uppgick under 2012 till 1 663 TWh. Antal aktörer på Nasdaq OMX uppgick till 331 stycken 2012 vilket är 20 stycken färre än året innan.

Produktionsrekord bidrog till låga spotpriser

Priset varierade som normalt³³ mycket över året, med högre pris under vinterhalvåret och lägre priser under sommarhalvåret. Priset var särskilt högt i början av februari och i mitten av december 2012 då det var kallt väder och hög elanvändning. Från mitten av juli till början av augusti var priserna jämförelsevis låga. Priserna var då under 10 öre per kWh i mer än 20 dygn, se figur 5. De låga priserna förklaras av hög vattenkraftsproduktion i kombination med liten användning.

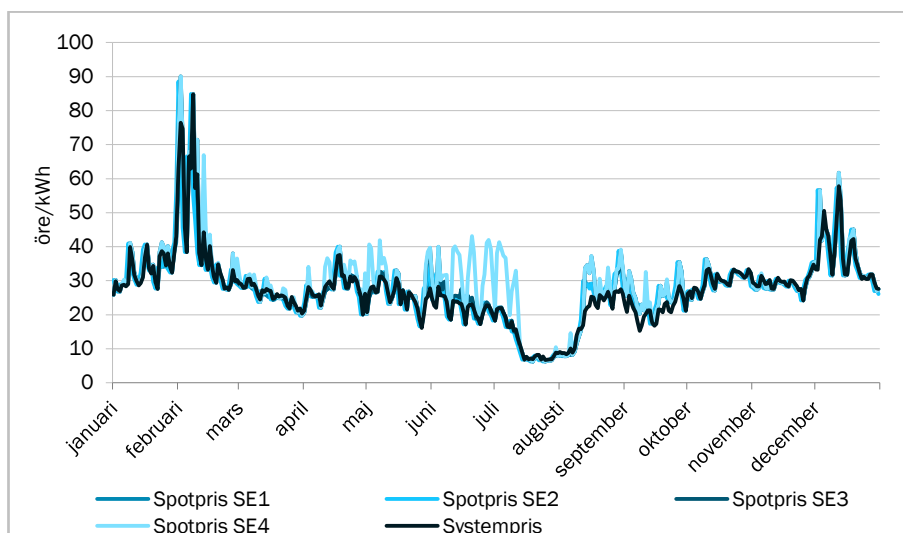
År 2012 var det genomsnittliga systempriset 27,2 öre per kWh vilket var ungefär en tredjedel lägre än 2011 (42,3 öre per kWh). För första gången sedan 2007 var priset i genomsnitt för året under 30 öre per kWh. Det lägre priset berodde på hög produktion i Sverige i kombination med mycket nederbörd och normala temperaturer. En dämpad förbrukning och fortsatt kraftig utbyggnad av vindkraften bidrog också.

Som högst var dygnsmedlet för systempriset i februari då det var 84,8 öre per kWh, som lägst var dygnsmedlet i slutet av juli då det låg cirka 6,7 öre per kWh. I Sverige var priset i genomsnitt 27,7 öre per kWh i elområde 1 och 2. Elområde 3 hade ett genomsnittligt pris på 28,2 öre per kWh och i det södra elområdet, SE4, var priset 29,8 öre per kWh för året.

³² Over the counter.

³³ Prisutvecklingen på Nord Pool Spot förklaras till stor del av grundläggande faktorer så som variationer i nederbörd, vind och temperaturskiftningar.

Figur 5. Prisutveckling 2012, dygnsmedel öre per kWh

Källa: Nord Pool Spot

Andel av tiden med gemensamt pris

Behovet av att överföra el inom Sverige och Norden påverkas i huvudsak av variationer i tillgången på vattenkraft samt säsongsmässiga variationer i förbrukningen. Samtidigt förekommer begränsningar i överföringskapaciteten i det nordiska elnätet. Normalt förknippas överföringsbegränsningar i det svenska stamnätet med stor vattenkraftsproduktion i norr, vilket leder till ett stort behov av överföring söderut. Överföringsbegränsningar inträffar också i situationer med stor överföring norrut, från Danmark och kontinenten till den svenska västkusten och vidare till södra Norge.

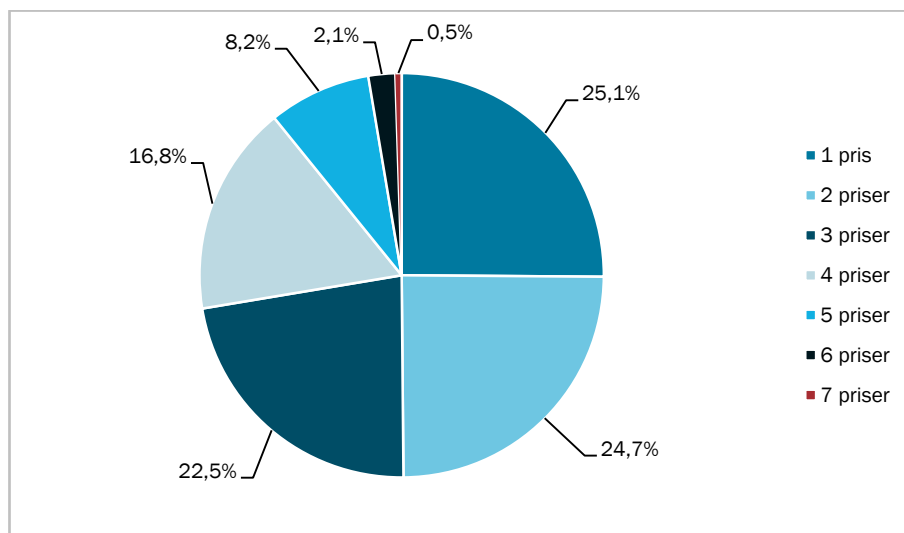
Enligt EU:s regelverk ska marknadsbaserade metoder användas för hantering av överföringsbegränsningar. Huvudsakligen används mothandel och marknadsdelning i Norden. Mothandel innebär att Svenska Kraftnät beställer en ökad elproduktion i underskottsområdet och/eller en minskad elproduktion i överskottsområdet. Dessa kostnader, så kallade mothandelskostnader, belastar Svenska Kraftnät och ger därmed signaler om att nätet behöver förstärkas.

Marknadsdelning innebär att elmarknaden tidvis delas in i delmarknader med skilda elpriser anpassade till överföringskapaciteterna mellan delmarknaderna. Under perioder då överföringskapaciteten inte är tillräcklig för att tillgodose marknads önskemål om överföring uppstår mindre delmarknader på den nordiska elmarknaden. Som en följd av överföringsbegränsningarna i Norden är den nordiska elmarknaden uppdelad i budområden, även kallade spotprisområden eller elområden. Priserna i de enskilda områdena bestäms av produktion och förbrukning inom respektive område samt av överföring av kraft till och från området.

De vanligaste budområdena inom Nord Pool Spot är Luleå (SE1), Sundsvall (SE2), Stockholm (SE3), Malmö (SE4), Finland, västra Danmark (DK1), östra Danmark (DK2), norra Norge, mellersta Norge samt södra Norge. Norge kan under perioder med omfattande överföringsbegränsningar delas upp i ytterligare prisområden.

Under 2012 hade hela Norden³⁴ ett gemensamt elpris under 25 procent av tiden, se figur 6. Det är en ökning med drygt 8 procentenheter i förhållande till 2010 då elpriset var gemensamt 18 procent av tiden. Bakom ökningen ligger en normaliserad hydrologisk balans, något högre tillgänglighet i kärnkraften och en dämpad nordisk efterfrågan på el.

Figur 6. Andel av tiden med gemensamt pris i Norden 2012

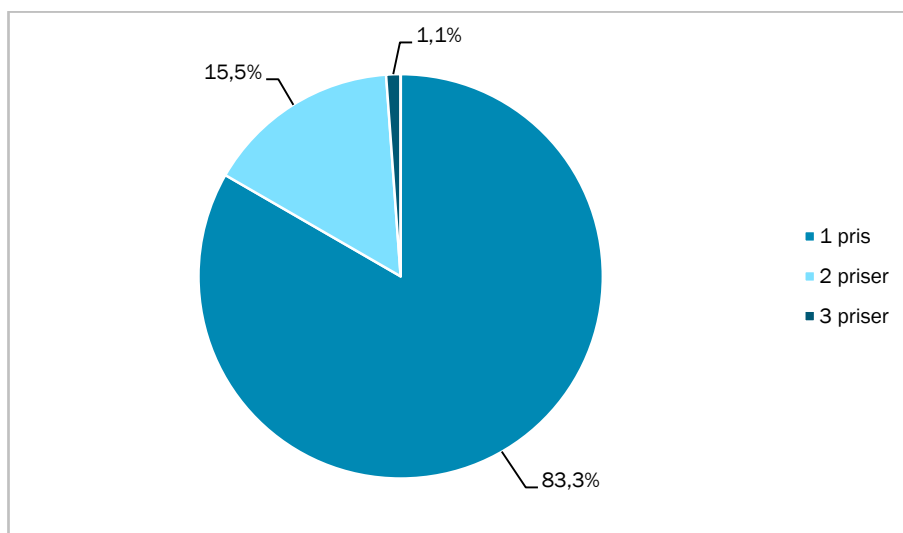

Källa: Nord Pool Spot, bearbetning av Ei

Sverige har varit indelat i fyra elområden sedan november 2011. Med införandet av elområden följde en oro att priserna skulle bli avsevärt mycket högre i elområde 4 (Malmö). I slutet av maj 2012 publicerade Ei en rapport som kartlade de fem första månaderna efter indelningen. Ei:s studie visade att det är extremt ovanligt att svenska elområden är helt isolerade och bildar egna prisområden. Dessutom visade Ei:s studie att uppdelningen i elområden inneburit bättre konkurrensförutsättningar vid de tidpunkter som elområdena håller ihop med angränsande länder. År 2012 hade Sverige ett gemensamt pris 83 procent av tiden, vilket visas i figur 7. Elområde 1 (Luleå) och elområde 2 (Sundsvall) hade samma pris 98 procent av tiden medan elområde 4 var isolerat från övriga svenska elområden 11 procent av tiden. Sverige hade tre olika priser endast 1,1 procent av tiden. Prisskillnaderna uppstår då överföringsbegränsningarna sammanfaller med höglasttimmar, vinterkyla, vårflood, och sommarhalvårets revisioner av kärnkraftverken.

³⁴ Norge (1-5), Sverige (1-4), Finland och Danmark (1-2).

Figur 7. Andel av tiden med gemensamt pris i Sverige 2012

Källa: Nord Pool Spot, bearbetning av Ei

Produktionsrekord och hög export under året

Året 2012 producerades den största årsmängden el i Sverige någonsin. Den totala elproduktionen uppgick till 162 TWh vilket var en ökning med ungefär 10 procent jämfört med 2011. I tabell 2 visas Sveriges elbalans åren 2005 – 2012. Vattenkraftproduktionen stod för den största andelen av ökningen, 18,1procent, vilket motsvarar en ökning med 12 TWh. Produktionsökningen berodde på att 2012 var ett mer gynnsamt år vad gäller nederbörd och vatten i vattenmagasinen än 2011. Kärnkraftproduktionen ökade med 3,4 TWh (5,8 procent). Näst efter vattenkraften hade vindkraften den största procentuella ökningen med 18 procent, vilket motsvarar en produktionsökning med 1,1 TWh. Samtidigt fortsatte elproduktionen genom kraftvärmeverk att minska och gick ned lite mer än 7,5 procent (1,3 TWh) från föregående år.

Tabell 2. Sveriges elbalans 2005 – 2012, TWh³⁵

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012 ³⁶
Produktion inom landet	155	140,3	145	146	133,7	144,9	146,9	162,0
Vattenkraft	72	61,1	65,5	68,4	65,3	66,8	66,0	78,0
Kärnkraft	69,8	65	64,3	61,3	50	55,6	58,0	61,4
Övrig värmekraft	12,3	13,3	13,8	14,3	15,9	19,1	16,8	15,5
Vindkraft	0,9	1	1,4	2	2,5	3,5	6,1	7,2
Elanvändning inom landet	147,6	146,3	146,3	144,1	138,3	147,1	139,7	142,4
Nätförluster	12,4	11	11,9	11	10,2	11	10,2	11,0
Import	14,6	20,5	18,5	15,6	16,4	17,6	14,8	13,1
Export	-22	-14,4	-17,2	-17,6	-11,7	-15,6	-22	-32,7
Nettoutbyte	-7,4	6,1	1,3	-2	4,7	2	-7,2	-19,6

Källa: SCB och Svensk Energi

Av den el som producerades användes totalt 142,4 TWh inom Sverige. Detta motsvarade en ökning av elanvändningen med ungefär två procent 2012, jämfört med 2011. Bostäder och service stod för lite mer än 71 TWh, vilket motsvarar hälften av den totala användningen. Inom mineralutvinning och tillverkning användes 52 TWh el vilket gav en andel på ungefär 37 procent. (52 TWh). I verk³⁷ användes 4,3 TWh (3 procent) och fordonssektorn³⁸ använde 3 TWh (2 procent). Resterande del var förlustel³⁹.

Det svenska elsystemet har förbindelser till Norge, Finland, Danmark, Tyskland och Polen. Sverige exporterade 32,7 TWh el och importerade 13,1 TWh under 2012 vilket resulterade i att Sverige nettoexporterade 19,6 TWh på årsbasis. Detta var mer än en fördubbling gentemot föregående års nettoexport som var 7,2 TWh. Även denna del av den svenska elbalansen var ett rekord. Tidigare högsta noteringen för nettoflödet av el från Sverige var 10 TWh. Den främsta orsaken till den ökade exporten är högre magasininfyllnadsgrad i de svenska vattenmagasinen samt högre tillgänglighet i den svenska kärnkraften.

Oförändrad marknadsandel för de största producenterna

De största elproducenternas andel av den totala elproduktionen har varit relativt konstant de senaste fyra åren. De fem största svenska elproducenterna svarade för lite mer än 85 procent av den totala elproduktionen i landet år 2012, se figur 8. Tillsammans svarade Vattenfall, Fortum och E.ON för 79 procent av Sveriges totala elproduktion.

³⁵ Negativa värden anger export.

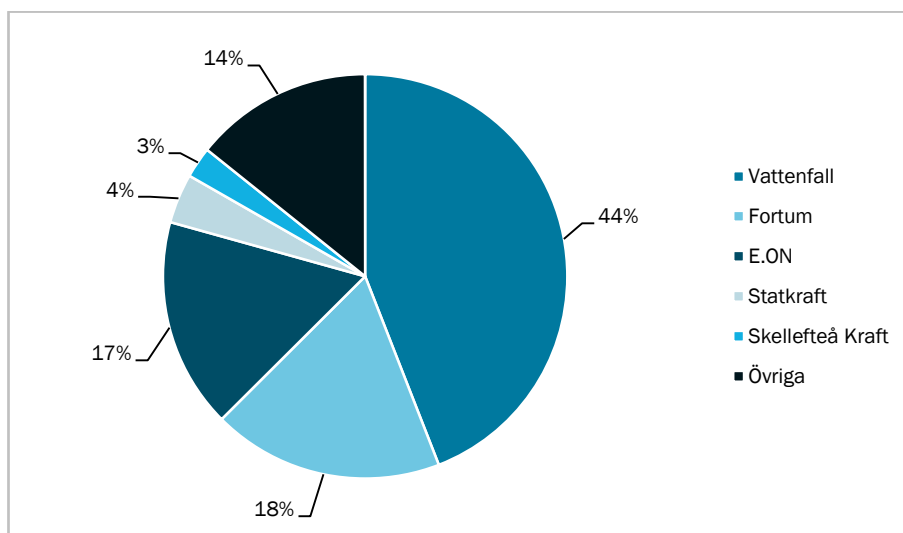
³⁶ Preliminär uppgift från Svensk Energi.

³⁷ Elverk, gasverk, värmeverk, och vattenverk.

³⁸ Järnvägar, spårvägar, busstrafik.

³⁹ Exempelvis stamnätsförluster.

Figur 8. De största elproducenterna i Sverige 2012⁴⁰

Källa: Svensk Energi

Trenden med ökad andel utländska ägare har brutits och andelen minskade under 2012. Totalt ägdes 39,1 procent av den installerade effekten i Sverige av utländska ägare. Den svenska staten, som ägare av Vattenfall, ägde totalt 38,6 procent av den totala installerade effekten vilket även det var en minskning. Sveriges kommuner äger tillsammans 12,3 procent av effekten.

Flera myndigheter övervakar elmarknaden

Flera myndigheter och organ samverkar i övervakningen av den svenska och nordiska elmarknaden i syfte att med olika åtgärder skapa en väl fungerande elmarknad och förhindra utövande av marknadsakt.

Ei har det samlade ansvaret för tillsynen och övervakningen av den svenska elmarknaden och tillämpningen av ellagen. Uppgiften följer av Ei:s roll som nätmyndighet enligt ellagen och den tillsyn som nätmyndigheten ska utöva⁴¹. Ei följer och analyserar kontinuerligt utvecklingen på elmarknaderna och lämnar förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadernas funktion. Av instruktionen för Ei framgår vidare att inspektionen bland annat ska verka för en effektiv konkurrens på elmarknaden.

Konkurrensverket (KKV) är den myndighet som övervakar att företagen på den svenska elmarknaden inte överträder något av förbuden mot konkurrensbegränsande beteenden i konkurrenslagen respektive EU-fördraget.

Finansinspektionen utövar tillsyn över de svenska aktörer som med myndighetens tillstånd agerar på den finansiella elmarknaden. På marknadsplatserna Nord Pool Spot och Nasdaq OMX sker en övervakning av handeln och företagens ageranden. Nord Pool Spot, som har sitt säte i Norge, övervakas av de norska tillsynsmyndigheterna Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) och Finanstilsynet.

⁴⁰ Vattenfall är statligt ägt. E.ON är ett privatägt energibolag. Fortumkoncernen ägs till 60 procent av den finska staten. Statkraft är ett statligt norskt bolag. Skellefteå Kraft är ett helägt kommunalt bolag.

⁴¹ Enligt 12 kap. 1 § andra stycket ellagen.

Konkurrensverkets ansvarsområden och verksamhet inom elmarknaden

Konkurrensverket är den myndighet som övervakar att företagen på den svenska elmarknaden inte överträder konkurrensreglerna i lagen (KL)⁴² och Fördraget om Europiska Unionens funktionssätt (FEUF)⁴³. KL har också regler som innebär att staten, en kommun eller ett landsting, eller juridiska personer som dessa har ett dominerande inflytande över, kan förbjudas att i säljverksamhet tillämpa visst förfarande.⁴⁴ Konkurrensverket kan på eget initiativ eller efter anmälningar från företag och allmänhet aktivt ingripa mot konkurrensbegränsande samarbeten mellan företag, företag som missbrukar sin dominerande ställning och mot offentliga aktörer som bryter mot reglerna om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. I konkurrenslagen finns också regler om kontroll av företagskoncentrationer. Konkurrensverket ger också förslag till regeländringar och andra åtgärder för att undanröja existerande konkurrenshinder.

Åtgärder för att minska riskerna med samägandet i kärnkraften

Konkurrensverket har i olika sammanhang uppmärksammat de generella riskerna med samäganden av elproduktionsresurser. Riskerna för negativa effekter av samägandet inom svensk kärnkraftsproduktion är särskilt stora eftersom det främst är de tre ledande företagen på marknaden som samäger anläggningarna. Samägandet innebär framför allt risker för ett otillbörligt informationsutbyte mellan de konkurrerande företagen och minskar generellt förtroendet för marknadsfunktionen.

Regeringen har utan framgång försökt förhandla fram begränsningar av samägandet inom kärnkraftproduktionen och anser därför, i likhet med Konkurrensverket, att förtroendefrågan och riskerna kring samägandet kvarstår. Ambitionen bör därmed även fortsatt vara att bryta upp samägandet av kärnkraftföretagen. Efter ett förslag från Ei har dock ägarna till kärnkraftverken antagit gemensamma branschetiska regler för informationsutbytet mellan företagen. Oberoende observatörer har vidare plats i kärnkraftsföretagens styrelser med särskilt uppdrag att övervaka de branschetiska reglerna. Det är Ei som nominerar observatörerna och inspektionen publicerar varje år rapporter från respektive företag, inklusive eventuella kommentarer från observatörerna. Efter påpekande från en observatör i rapporteringen för 2012 om det olämpliga i att en styrelseledamot samtidigt var ordförande i ett kärnkraftsföretag och vice ordförande i ett annat, avsåg sig ledamoten uppdraget som vice ordförande.

Nord Pool Spots regelverk och marknadsövervakning

Alla aktörer på Nord Pool Spot och Nasdaq OMX måste följa elbörsens regelverk som berör hantering av prispåverkande information. Nord Pool Spots regelverk innehåller bestämmelser för budgivningen på spotmarknaden. I enlighet med Nord Pool Spots handelsplatskoncession, har Nord Pool Spot en särskild funktion för marknadsövervakning som kontinuerligt följer handeln, i syfte att skapa förtroende för prisbildningen. Där följs alla transaktioner med avseende på att aktörerna lämnar den information som de är skyldiga att göra för att förhindra insiderhandel, manipulering av pris eller utövande av marknadsstyrka. Aktörerna

⁴² Konkurrenslagen (2008:579), 2 kap. 1 § (konkurrensbegränsande samarbete) respektive 7 § (missbruk av dominerande ställning).

⁴³ Artiklarna 101 och 102 i Lissabonfördraget.

⁴⁴ Konkurrenslagen (2008:579), 3 kap. 27-32 §§.

är också skyldiga att snarast möjligt förse Nord Pool Spot med all information som Nord Pool Spot bedömer relevant för att kunna övervaka handeln. Exempelvis följande information om produktion, konsumtion, transmission inom eller i direkt anslutning till de nordiska elprisområdena:

- Planerade underhåll eller begränsningar som berör mer än 100 MW under den kommande perioden av sex veckor.
- Planerade underhåll eller begränsningar som berör mer än 400 MW av anläggningar för produktion, konsumtion eller transmission under innevarande år eller de tre kommande åren.
- Oplanerade stopp och haveri som omfattar produktions, förbruknings- eller överföringskapacitet som överstiger 100 MW.

Vid konstaterade brott mot regelverket finns ett sanktionssystem som bland annat innehåller varningar, straffavgift och indragning av handelstillstånd. Den 22 maj 2013 lanserade Nord Pool Spot ett nytt och utvecklat UMM-system i syfte att effektivisera informationsflödet.

Ny förordning för sammanhållen övervakning

År 2011 trädde förordning om integritet och öppenhet på grossistmarknaderna för energi (REMIT)⁴⁵ i kraft, vilken möjliggör en sammanhållen övervakning av de allt mer integrerade europeiska el- och gasmarknaderna. Ei:s ansvar och löpande arbete med övervakning av de svenska marknaderna har i och med detta ökat och Ei har även skapat en ny avdelning för detta uppdrag. Under 2012 accelererade Ei:s samarbete med ACER och övriga ländernas reglermyndigheter att i detalj utarbeta regelverket för implementering och tillämpning av REMIT.

Den fortsatta tidplanen för implementering är beroende av när Europeiska kommissionen fattar beslut om de förslag till detaljreglering som utarbetats. Beslutet väntas under slutet av 2013, vilket medför att det löpande arbetet med övervakning enligt REMIT kan förväntas starta under 2014.

Under vintern 2013 – 2014 kommer registreringen av marknadsaktörer att inledas och kring halvårsskiftet 2014 börjar alla marknadsaktörer att rapportera in sina transaktioner i grossistenergiprodukter i enlighet med förordningen.

⁴⁵ Förkortningen kommer av det engelska namnet på förordningen: Regulation (EU) No 1227/2011 of the European Parliament and of the Council on wholesale energy market integrity and transparency (REMIT).

Slutkundsmarknad

Den svenska slutkundsmarknaden för el är sedan 1996 konkurrensutsatt. Någon prisreglering förekommer inte. Det finns ungefär 5,2 miljoner elkunder i Sverige. Av dessa är ungefär 87 procent hushåll.

Under senare år har antalet elhandlare varit i det närmaste oförändrat. I slutet av 2012 fanns 121 elhandlare varav 97 sålde el i hela Sverige. Mer än hälften av alla elhandelsföretag ingår i koncerner med elproduktion.

Arbetet med en nordisk slutkundsmarknad

Den svenska slutkundsmarknaden för el är än så länge nationell. Sedan flera år tillbaka finns det emellertid en politisk vilja att skapa en gemensam nordisk slutkundsmarknad för el. En nordisk slutkundsmarknad syftar till att underlätta för elhandlare att vara aktiva i flera länder, och därmed främja konkurrensen. Modellen ska också förenkla för elkunden och stärka konkurrensen genom att elhandlaren blir den centrala kontaktpunkten för elkunden.

Vid skapandet av en gemensam marknad är utformandet av marknadsregler en central fråga. För att uppnå en gemensam slutkundsmarknad är det viktigt att marknadsdesignen i huvudsak är harmoniserad för att minimera hinder i form av anpassningskostnader och ökade transaktionskostnader för att agera i flera nordiska länder samtidigt. De nordiska tillsynsmyndigheterna inom samarbetsorganisationen NordREG (Nordic Energy Regulators) publicerade under 2011 rekommendationer⁴⁶ om den framtida marknadsmodellen för den gemensamma nordiska slutkundsmarknaden. Den valda marknadsmodellen, som brukar benämnas "supplier centric model", beräknas träda i kraft under 2015.

I nuläget är NordREG:s arbete inriktat på att ta fram nordiska rekommendationer för de processer som bedöms vara mest kritiska att harmonisera för att nå en gemensam nordisk slutkundsmarknad. Ei fick under hösten 2012 i uppdrag från regeringen att ta fram förslag till de förändringar som krävs i svensk rätt för att skapa förutsättningar för en nordisk slutkundsmarknad. Arbetet rapporterades till departementet i mitten av juni 2013.⁴⁷ I rapporten lämnade Ei bland annat förslag som innebär att elhandlarna blir kundens huvudsakliga kontaktpunkt vid byten, flytt och fakturering. Förslaget innebär också en obligatorisk samfakturering.

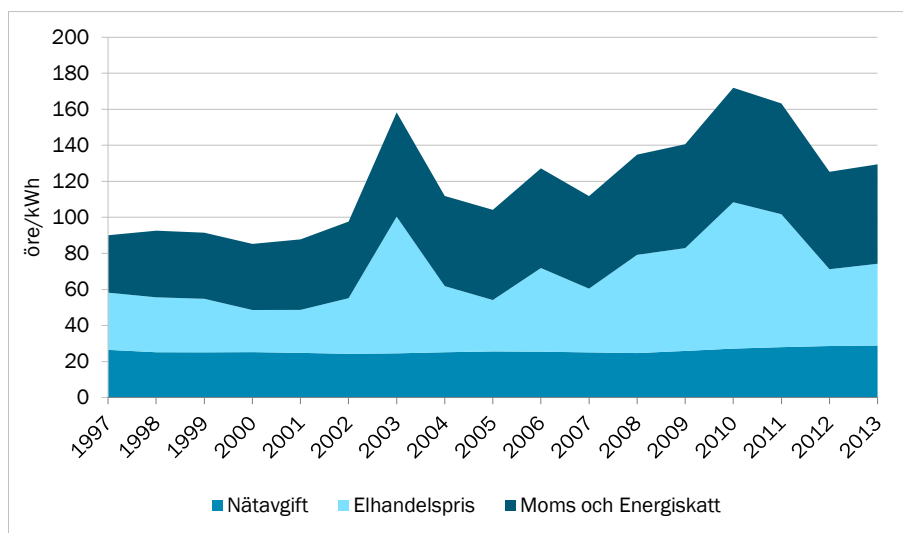
Lägre kostnad för elen 2012

Den sammanlagda elkostnaden för en villa med elvärmde uppgick i genomsnitt till 118,7 öre per kWh under 2012, vilket motsvarar ungefär 23 700 kronor på årsbasis. Detta var, i jämförelse med föregående år, en 3 600 kronor lägre kostnad. I figur 9 visas utvecklingen av den totala elkostnaden per den första januari mellan åren 1997 till 2013. Kostnaden för elhandel är den del av den totala elkostanden som varierat mest de senaste åren.

⁴⁶ Rights and obligations of DSO:s and suppliers in the customer interface (NordREG report 4/2011).

⁴⁷ EiR2013:09. Enklare för kunden – förslag som ökar förutsättningarna för en nordisk slutkundsmarknad.

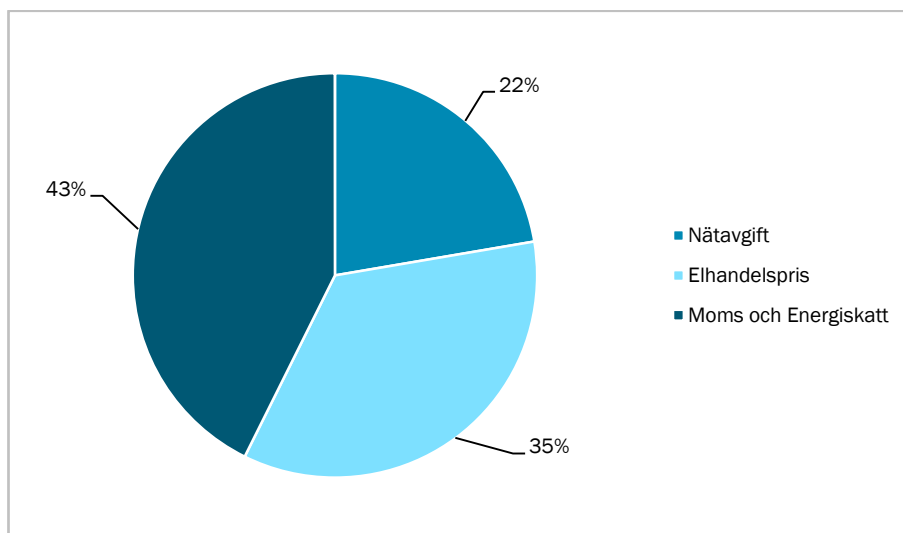
Figur 9. Real förändring av den sammanlagda elkostnaden för hushållskund i eluppvärmt hus⁴⁸

Källa: Ei

Elhandelspriset utgjorde 35 procent av den totala elkostnaden i januari 2013 vilket visas i figur 10. Detta kan jämföras med året innan då andelen var 34 procent. Kostnaden för överföring av el, nätavgiften, svarade för 22 procent (tidigare 23 procent), medan energiskatt och moms tillsammans stod för 43 procent (samma som föregående år). Sedan 2011 har nätavgiftens respektive energiskattens andel av den tota kostnaden ökat, vilket inte har att göra med att kostnaderna för dessa stigit avsevärt utan att kostnaden för elhandel blivit lägre. Detta har gjort att andelarna ligger närmare varandra.

Figur 10. Total elkostnad för hushållskund i eluppvärmt hus per den första januari 2012⁴⁹

Källa: Ei och SCB

⁴⁸ Säkringsstorlek 20 A med en förbrukning på 20 000 kWh per år. Elhandelspriset är fram till och med 2008 baserat på rörligt avtal per den första januari respektive år från Statistiska Centralbyrån (SCB). Från och med 2009 används ett månadsmedel från Elpriskollen för rörligt pris i januari. Medelvärde är uppräknat i 2013 års prisnivå, ej viktat.

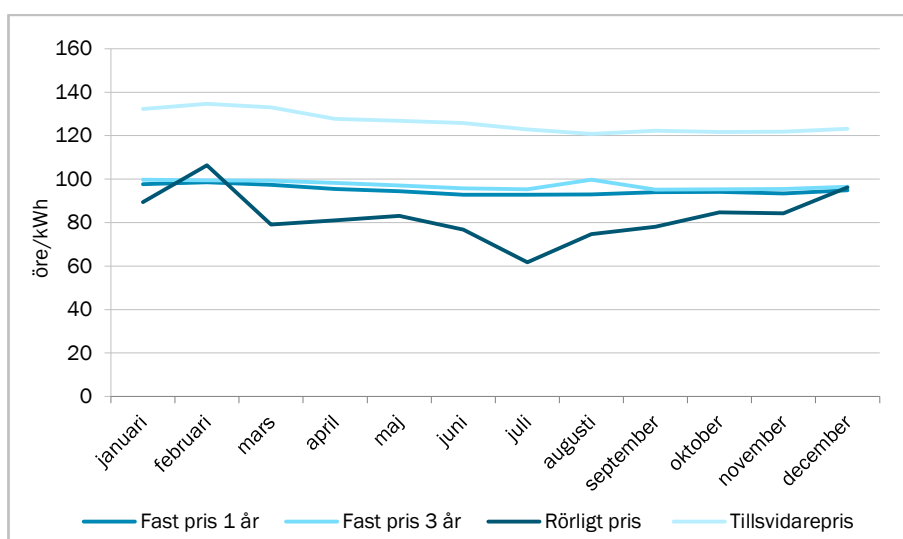
⁴⁹ Säkringsstorlek 20 A med en förbrukning på 20 000 kWh per år.

Elhandelspriserna fortsatte nedåt

I figur 11 visas utvecklingen av elhandelspriset för de vanligaste avtalsformerna för hushållskunder med en årsförbrukning på 20 000 kWh. De kunder som under 2012 hade ett avtal om rörligt pris hade generellt en lägre kostnad för elen än kunder med fast pris.

Under 2012 låg de anvisade priserna (tillsvidarepris) i genomsnitt drygt 40 öre per kWh över de rörliga priserna. Årskostnaden för en lägenhetskund med anvisningsavtal blev i genomsnitt nästan 900 kronor högre än för en kund som valt ett avtal om rörligt pris. För en villakund med elvärme (20 000 kWh per år) var motsvarande skillnad drygt 8 600 kronor.

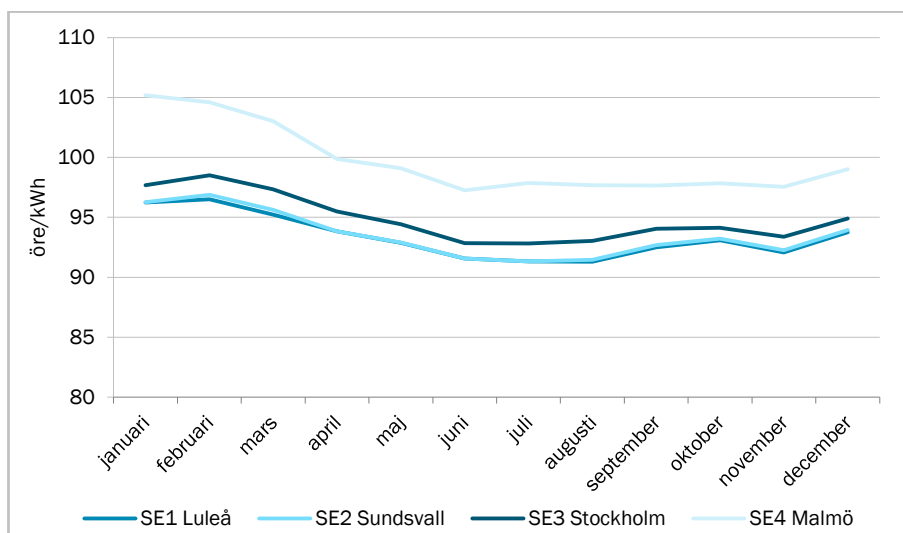
Figur 11. Utveckling av elhandelspriset för de vanligaste avtalsformerna under 2012

Källa: Ei

Priserna gick generellt ner jämfört med föregående år. I figur 12 visas prisutvecklingen för hushåll med fastpris bundet på ett år i respektive elområde i Sverige. I elområde 4 (Malmö) var priset i genomsnitt ungefär 6 öre per kWh högre än i de norra elområdena (1 och 2). Skillnaden mellan elområde 3 och 4 var något lägre, strax under 5 öre per kWh i genomsnitt.

Figur 12. Utveckling av elhandelspriset för fastpris 1 år i respektive elområde 2012

Källa: Ei

Fler kunder med avtal om rörligt pris

Andelen kunder med avtal om rörligt pris ökade med 17 procent från föregående år. I december 2012 hade drygt 32 procent av kunderna avtal om rörligt pris jämfört med nästan 27,5 procent vid samma tidpunkt 2011, se figur 13.

Samtidigt minskade antalet elkunder i Sverige med tillsvidarepris. I december 2012 hade strax över 18 procent av alla kunder ett avtal om tillsvidarepris, det var en minskning med tre procentenheter jämfört med samma tidpunkt 2011.

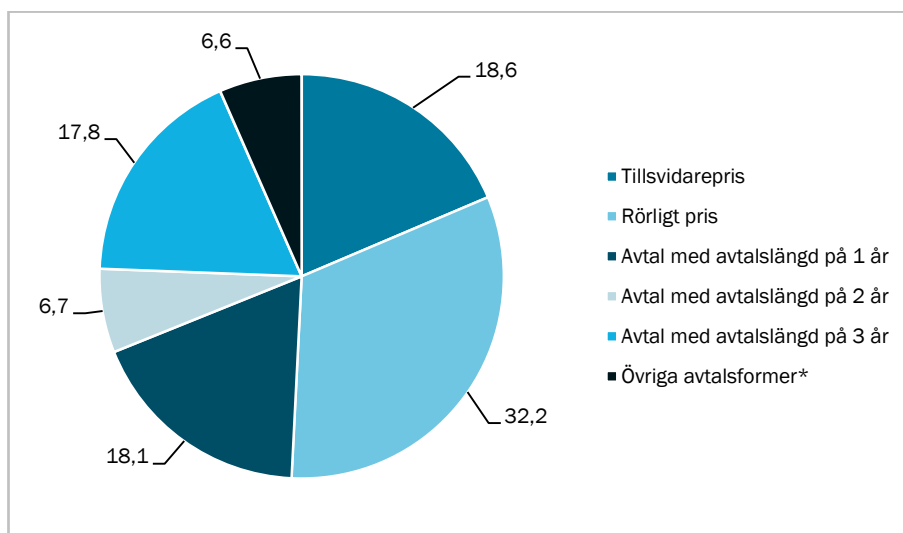
Tillsvidarepriset är ofta högre än priset för fasta och rörliga avtal som kunden aktivt tecknar med ett elhandelsföretag. Ei presenterade i maj 2012 förslag för att minska andelen kunder med tillsvidarepris. Ett av förslagen var skärpning av ellagens krav på den anvisade elhandlaren information till anvisade kunder för att öka medvetenheten hos de inaktiva konsumenterna.

Samtidigt som allt färre kunder betalar ett anvisat pris (tillsvidarepris) stiger prisskillnaden mellan anvisningsavtal och övriga prisavtal. Den totala kostnaden var kring 50 procent högre för en kund med anvisat pris än för en kund med rörligt pris under året.

Majoriteten kunder, närmare 43 procent, hade ett avtal med fast avtalslängd.⁵⁰ Detta var en marginell minskning från föregående år då andelen kunder med fastprisavtal var 44 procent. Fastprisavtal om tre år minskade från 19,5 procent till 17,8 procent under året.

⁵⁰ Här ingår avtal på 1-3 år. Övriga fastprisavtal, såsom 5 års avtal, ingår ej.

Figur 13. Fördelning av hushållskunder per avtalstyp i december 2012

Källa: SCB

Ökad andel aktiva kunder

Sammantaget var över 1,7 miljoner hushållskunder aktiva på elmarknaden under året, antingen genom att byta elhandlare eller genom att teckna ett nytt avtal. Det motsvarar 37 procent av det totala antalet hushållskunder på den svenska elmarknaden. Kundaktiviteten har ökat de senaste åren.

Det är vanligare att kunden omförhandlar sitt avtal hos sin befintliga elhandlare än att den byter elhandlare. Totalt tecknade 27,4 procent av alla hushållskunder i Sverige nya elavtal under 2012, vilket var en ökning med nästan två procentenheter jämfört med 2011. Antalet byten av elhandelsföretag minskade marginellt 2012 i jämförelse med året innan. Totalt bytte 9,9 procent⁵¹ av alla hushållskunder i Sverige elhandelsföretag under året (10,1 procent föregående år).

Elkunden har rätt att kräva timmätning

Den 1 oktober 2012 trädde nya bestämmelser om timmätning i kraft. Reglerna ger alla elkunder rätt att få sin förbrukning mätt per timme. I slutet av 2012 var det ett 40-tal elhandlare som erbjöd rörligt timavtal.

Timmätning syftar till att öka möjligheten för elanvändare att förändra sitt förbrukningsmönster, i och med att det ger möjligheten att styra förbrukningen till timmar på dygnet då priserna är lägre. I detta syfte ryms också ett effektivare utnyttjande av kraftsystemen, då användarna kan styras att använda mindre el när den är som mest efterfrågad.

I april 2013 rapporterade Ei på uppdrag av regeringen hur elmarknaden har utvecklats under de första månaderna efter timmätningens reformen. Av rapporten framgår att cirka 6 300 kunder har tecknat rörliga avtal som kräver timvis mätning efter den 1 oktober 2012.⁵² Totalt 41 elhandelsföretag erbjuder rörliga avtal baserat

⁵¹ Baserat på 2011 års uppgifter vad gäller antalet kunder.

⁵² Det är viktigt att notera att vissa elhandelsföretag fört över sina befintliga kunder med rörligt månadsavtal till rörligt timavtal och därmed har en del av de 6 300 kunderna som idag har timavtal inte aktivt själva valt det.

på timmätning. Av de företag som erbjuder avtalen väljer de flesta att inte prissätta avtalen på hemsidan, den informationen får kunderna först efter kontakt med företagets kundtjänst. Det är få elhandelsföretag som erbjuder utrustning eller tjänster som underlättar en smart energianvändning.

Ei:s tillsyn genom Elpriskollen

Elhandelsföretagen har en skyldighet att rapportera in de avtal och priser som tillämpas mot elkonsumenterna till Elpriskollen.se⁵³. Under 2012 intensifierades Ei:s tillsynsarbete för att säkerställa en god kvalitet av de publicerade uppgifterna, vilket krävs av en oberoende prisjämförelseplats.

Antalet besök på Elpriskollen har varit relativt oförändrat de två senaste åren. Prisjämförelsen används i regel mer då det är ett medialt intresse kring elpriserna än när så inte är fallet.

⁵³ Elpriskollen har funnits sedan 2008.

Försörjningstrygghet

Försörjningstryggheten i det svenska elsystemet är generellt sett god. Manuell fränkoppling av konsumtion, som är den metod som Svenska Kraftnät enligt ellagen ska använda då det inte är möjligt att på annat sätt uppnå balans mellan inmatning och uttag i elsystemet, har aldrig behövt tillämpas.

Fler vindkraftverk i bruk ökade elproduktionskapaciteten

I Sverige sker investeringar i ny elproduktionskapacitet på marknadsbaserade grunder. För att bygga en ny anläggning för elproduktion i Sverige krävs inget tillstånd från Ei, däremot krävs tillstånd enligt både Miljöbalken, och Plan- och Bygglagen.

I slutet av 2012 var den totala installerade effekten i Sveriges kraftstationer 37 353 MW vilket var en ökning med 890 MW, 2,4 procent från föregående år. Sammantaget hade 1 055 MW effekt tillkommit medan 170 MW föll bort under föregående år. Tillskottet till den installerade effekten kom främst från vindkraft (846 MW), medan bortfallet huvudsakligen berodde på nedläggningen av kondenskraftverk (125 MW).

I tabell 3 visas den installerade effekten fördelat på produktionsteknologi. Av den totala installerade effekten utgjorde förnybar kraft närmare två tredjedelar. Vindkraften ökade med 29 procent från föregående år vilket beror på tillkomsten av ungefär 350 nya vindkraftverk. I slutet av 2012 fanns det cirka 2400 vindkraftverk i Sverige. Den installerade effekten i solkraft ökade från föregående år med 50 procent men är ännu endast en liten del av totalen (0,1 procent). Totalt tillkom 1 055 MW installerad effekt och 170 MW föll bort.

Tabell 3. Installerad effekt i Sveriges kraftstationer per den 31 dec 2012, MW

	2010	2011	2012
Kärnkraft	9 151	9 363	9 363
Fossil kraft	5 035	4 793	4 636
Förnybar kraft	21 516	22 307	23 354
- Vattenkraft	16 200	16 197	16 203
- Biobränslen	2 860	2 870	3 036
- Vindkraft	2 163	2 899	3 745
- Avfall	293	325	346
- Solkraft	-	16	24
Totalt	35 702	36 463	37 353

Källa: Svensk Energi

Statens energimyndighet är den myndighet som ansvarar för att ta fram prognoser över framtida energianvändning och energitillförsel i Sverige.

Kortsiktsprognoserna tas fram två gånger per år på uppdrag av regeringen och studerar energisystemets kortsiktiga utveckling (tre år). Vart annat år tas en långsiktsprognos fram som studerar energisystemets långsiktiga utveckling (10-25 år) utifrån beslutade styrmedel. Prognoserna omfattar energitillförsel och

energianvändning inom sektorerna transport, bostäder och service samt industri i Sverige.

Den centralt upphandlade effektreserven ska övergå i en marknadslösning

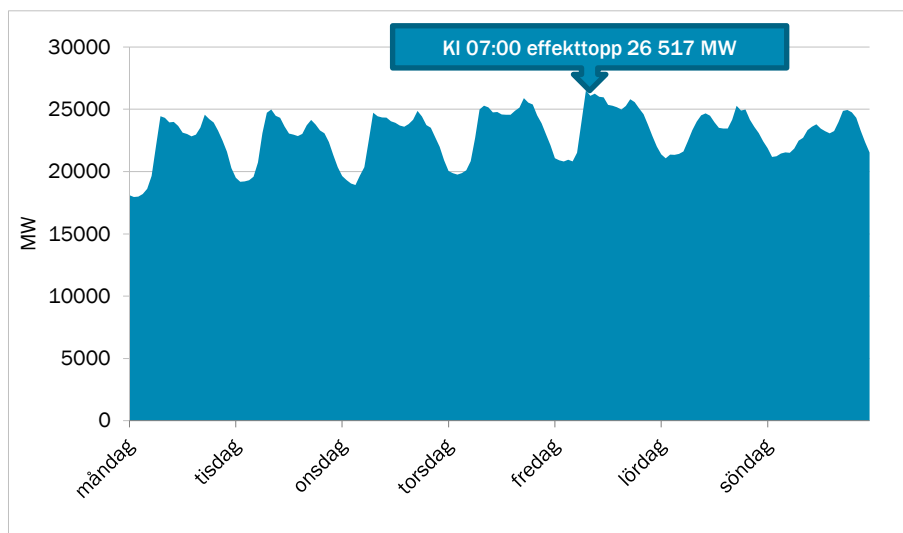
Svenska Kraftnät ansvarar för att en effektreserv finns tillgänglig under vinterperioden.⁵⁴ Effektreserven skapas genom att Svenska Kraftnät ingår avtal med elproducenter och elanvändare om att ställa ytterligare produktionskapacitet eller möjlighet till förbrukningsreduktion till förfogande. Riksdagen har beslutat att effektreserven successivt ska fasas ut till den 15 mars 2020.

Beslutet har slagit fast att frågan om att upprätthålla effektbalansen på sikt måste lösas av marknadens aktörer. Att staten, via Svenska Kraftnät, upphandlar elproduktion och förbrukningsreduktion på en konkurrensutsatt marknad bedöms störa elmarknadens funktion. En övergång till en marknadslösning bör dock ske under rimliga former och inte äventyra försörjningstryggheten samtidigt som förbrukningsflexibiliteten främjas.

En nyhet är att sedan vintern 2011/2012 görs förbrukningsreduktionen tillgänglig för handel på Nord Pool Spot. Samtidigt minskas produktionsdelen i effektreserven som ett led i övergången mot en effektreserv helt baserad på förbrukningsreduktioner. Under vintern 2011/2012 var effektreserven 1 726 MW och under vintern 2012/2013 var den något lägre, 1 719 MW.

Den högsta elanvändningen per timme år 2012 inträffade på fredagsmorgonen den 3 februari kl. 07:00, se figur 14.

Figur 14. Högst elanvändning per timme 2012

Källa: Nord Pool Spot

Användningen var då 26 517 MW. I Svenska Kraftnäts prognos för vintern 2011/2012 förväntades förbrukningen bli 26 500 MW vid en normalvinter respektive 28 100 MW vid en tioårsvinter. Den prognostiserade förbrukningen var något lägre för vintern 2012/2013 då högsta förbrukningen förväntades bli

⁵⁴ Enligt lagen (2003:436) om effektreserv.

26 000 MW vid en normalsvinter och 27 500 MW vid en tioårsvinter. Sveriges hittills högsta elförbrukning är 27 000 MW och är från den 5 februari 2001.

Planer för omfattande förstärkningar av det svenska stamnätet

Det svenska stamnätet står inför en period av mycket omfattande utbyggnad kommande år. Förstärkningarna behövs för att omhänderta ny elproduktion, fördjupa marknadsintegrationen med omvärlden och bidra till skapandet av en gemensam europeisk elmarknad. Samtidigt finns det ett betydande reinvesteringsbehov. Varje år lämnar Svenska Kraftnät en treårig investerings- och finansieringsplan till regeringen. Svenska Kraftnät publicerar även en perspektivplan med mer långsiktiga plandokument om utvecklingen av det svenska stamnätet. Perspektivplanen beskriver Svenska Kraftnäts utmaningar och prioriteringar på 10 till 15 års sikt.

Det pågår flera projekt för att öka kapaciteten och driftsäkerheten i det nordiska kraftsystemet. Ett av de större projekten är Sydvästlänken. Syftet med ledningen är att minska de överföringsbegränsningar som finns från Mälardalsregionen till södra Sverige. Sydvästlänken byggs två delar med knutpunkt vid Jönköping. Från knutpunkten går en länk söderut till Skåne, den andra går norrut till Hallsberg. Tidigare ingick en sträckning av ledningen västerut till Norge. I april 2013 beslutade Svenska Kraftnät tillsammans med den norska systemoperatören Statnett att inte fortsätta med den delen av projektet efter att nya beräkningar visat att nyttan minskat betydligt jämfört med ursprungliga analyser. Hela Sydvästlänken beräknas vara i drift 2015/2016.

Ett annat stort projekt är Svenska Kraftnäts byggnation av NordBalt som är en likströmsförbindelse mellan Sverige och Litauen. Den nya förbindelsen är en del i sammankopplingen av de tre baltiska staternas elnät med det nordiska och är även viktig för att stärka försörjningssäkerheten i Baltikum. I dag är en kabel mellan Estland och Finland den enda förbindelsen mellan Baltikum och Norden. En färdig ledning beräknas kunna vara klar 2015/2016.

Utöver Sydvästlänken och NordBalt pågår en rad projekt för att förstärka elnäten i storstadsregionerna i Sverige och förstärkningen av snitten mellan elområdena. Nya ledningar till kärnkraftverken och anslutning av vindkraftparker ingår också i planen. Dessutom projekterar Svenska Kraftnät en stamnätsförbindelse mellan Gotland och det svenska fastlandet.

Naturgasmarknaden

Naturgas introducerades i Sverige 1985 genom en utbyggnad av det danska naturgassystemet till södra Sverige genom en transmissionsledning från Dragör på Själland till Klagshamn utanför Malmö.

Den 1 juli 2007 konkurrensutsattes handeln med naturgas i det svenska systemet till fullo. Naturgasnätverksamheten är reglerat monopol.

Gasnätet

Det svenska naturgasnätet består av 62 mil transmissionsledning och cirka 272 mil distributionsledning. Naturgasnätet delas in i fyra olika verksamhetsområden; transmission, distribution, förgasning och lager. I transmissionsledningar sker de långa transporter under högt tryck. Därefter sker en tryckreducering i mät- och regleringsstationer innan det lokala distributionsnätet tar vid för transport till kund. Transmissionsnätet ägs av företaget Swedegas.

Det svenska naturgassystemet sträcker sig från Trelleborg i söder till Stenungsund i norr, med en förgrening in i Småland. Det är drygt 30 av Sveriges 290 kommuner som har tillgång till naturgas. Naturgas är en liten andel av Sveriges energibehov. I de kommuner där naturgasnätet är utbyggt står dock naturgasen för drygt 20 procent av den slutliga energianvändningen, vilket är i linje med genomsnittet i övriga Europa. Befintliga rörledningar visas i figur 15.

Figur 15. Det svenska naturgasnätet

Källa: Energigas Sverige

Distributionsföretagen bokar kapacitet

Det svenska naturgasnätets överföringskapacitet uppgår till 22 TWh per år, vilket innebär att det finns kapacitet för att öka gasöverföringarna av gas i det befintliga nationella naturgassystemet.

Inom EU arbetar medlemsstaterna på att uppnå likartade marknadsförutsättningar och regelverk för att åstadkomma en gränsöverskridande handel och en gemensam marknad. I huvudsak kan två olika modeller användas för att leverera naturgas, dels den i övriga Europa använda shipper-modellen och dels den svenska modellen. Den huvudsakliga skillnaden mellan de två modellerna är vilken aktör som bokar och utnyttjar kapaciteten i transmissionsystemet. I shipper-modellen sker bokningen av kommersiella handelsaktörer (shippers). I den svenska modellen är det distributionsbolagen som hanterar kapacitetsbokningen i det överliggande transmissionsystemet. Syftet med den svenska modellen är att bokningen av överföringskapacitet för naturgas ska likna den modell som i Sverige

används för el. Det finns en certifierad systemoperatör (TSO) och fem distributionsföretag (DSO) i Sverige.

Som en följd av den gasmarknadsmodell som finns i Sverige finns det ingen andrahandsmarknad för överföringskapacitet där outnyttjad kapacitet görs tillgänglig för handel.

Swedegas blir ny balansansvarig

Regeringen har utsett Swedegas AB till systembalansansvarig för stamnätet för gas från och med den 1 juni 2013.⁵⁵ Det innebär att Swedegas sköter drift och underhållet av systemet samt har ansvaret för att kortsiktigt upprätthålla balansen mellan inmatning och uttag av naturgas i det nationella systemet.

I syfte att upprätthålla den kortsiktiga balansen i naturgassystemet tecknar Swedegas avtal med naturgasföretag om balansansvar. Den balansansvarige ansvarar ekonomiskt för att slutanvändarens förbrukning motsvarar tillförseln. Balansering sker dygnsvis. Eftersom transmissionsnätet fungerar som ett lager kan toleransnivån för kortvariga obalanser vara så hög som 25 procent av en vinterdagsförbrukning.

Enligt naturgaslagen får Swedegas inte teckna balansansvarsavtal med enskilda gashandlare förrän de metoder som används för att utforma avtalen godkänts av Ei.

Ei har certifierat Swedegas som stamnätsföretag för naturgas

Enligt gasmarknadsdirektivet⁵⁶ ska systemansvariga för överföringssystemen certifieras. I arbetet med certifieringen yttrade Europeiska kommissionen⁵⁷ sig över Ei:s preliminära beslut innan Ei tog det slutliga beslutet om certifiering. Det slutliga beslutet om att certifiera Swedegas som stamnätsoperatör för det svenska stamnätet för naturgas fattades av Ei i juli 2012.

Certifieringen gäller tillsvidare men Ei kan ompröva den om stamnätsoperatörerna inte lever upp till kraven för certifieringen.

Funktionell åtskillnad av naturgasföretag

I syfte att förhindra korssubventionering krävs att naturgasföretagen är funktionellt åtskilda. Verksamheterna måste hållas isär redovisningsmässigt, vilket innebär att ett företag som bedriver överföring av naturgas inte får bedriva handel med naturgas inom samma bolag. I ett företag som innehar tillstånd för naturgasledning får inte en styrelseledamot, VD eller firmatecknare samtidigt inneha dessa roller i ett företag som bedriver handel med naturgas. Det finns dock inget krav i svensk lagstiftning att ett gasnätsföretag inte får ingå i en koncern som bedriver produktion av eller handel med naturgas.

⁵⁵ Tidigare var Svenska Kraftnät balansansvarig.

⁵⁶ Enligt artikel 10 i gasmarknadsdirektivet.

⁵⁷ Europeiska kommissionen granskar att medlemsstaterna endast certifierar behöriga stamnätsoperatörer.

I de fall ett naturgasföretag inte följer bestämmelserna i naturgaslagen (2005:403) har Ei möjlighet att förelägga företaget att vidta åtgärder för att uppfylla regelverket. Ett föreläggande kan förenas med vite.

Enligt naturgaslagen ska alla företag som bedriver överföring av naturgas upprätta en övervakningsplan. Företagen ska därutöver offentliggöra en årlig rapport som redogör för de åtgärder de genomfört enligt planen. Syftet med övervakningsplanen är att säkerställa att företagen agerar objektivt och inte otillbörligt gynnar någon aktör på marknaden. I övervakningsplanen ska det framgå vilka åtgärder företaget ska genomföra för att motverka diskriminerande beteende gentemot övriga aktörer på marknaden.

Kvalitetskontroll av naturgasnätet

Det svenska transmissionssystemet består huvudsakligen av ledningar i stål. Systemets funktion kontrolleras regelbundet och defekt eller utsliten utrustning byts ut. Rörledningarna bedöms enligt aktörerna ha en förväntad livslängd på minst 40 år, medan viss utrustning för övervakning, styrning och reglering förväntas ha en livslängd på 15-20 år. I tabell 4 redovisas en sammanställning över de kontroller som genomförs, med vilken frekvens samt hur de utförs.

Tabell 4. Egenkontroll av transmissionssystemet

Kontroll av transmissionssystemet	Tidsintervall	Metod
Övervakning av arbetsinsats nära ledning	6 ggr/år	Flyginspektion
Inspektion av skyddszon nära bebyggelse	1gång/år	Inspektion från marken
Inspektion av Öresundsledningen	Vart 3:e år	Ekolodning
Inspektion av skyddsbeläggning runt ledning	Vart 8:e år	Inspektion via "intelligent pig" ⁵⁸
Kontroll av ledningens godstjocklek	Vart 8:e år	Inspektion via "intelligent pig"

Källa: Ei

Distributionsledningarna är huvudsakligen utförda i polyeten. Vid överföring till kunder med behov av ett gstryck högre än fyra bar förekommer i vissa fall ställedningar. Riktlinjer för utförande, drift, skötsel, underhåll med mera av distributionsnät för ett högsta driftryck av fyra bar finns samordnade i energigasnormerna som utarbetats inom branschorganisationen Energigas Sverige.

Granskning av gasnätsavgifter

Ei bedriver tillsyn över gasnätsföretagen och godkänner de metoder som företagen använder för att beräkna sina nätavgifter. Vid utformande av avgifter för överföring av naturgas ska särskilt beaktas antalet anslutna kunder, kundernas geografiska läge, mängden överförd energi, abonnemangskostnader för överliggande ledningar, leveranssäkerhet och ledningarnas tryck.

Den 1 juli 2012 trädde en ändring i kraft i och med de krav som följer av gasmarknadsdirektivet⁵⁹. Den innebär att naturgaslagen har utvidgats till att i

⁵⁸ Automatiskt undersökningsinstrument som skickas in i gasflödet för att undersöka svetsskarvarna i ledningen.

metodgodkännandet även omfatta tariffer för tillträde till förgasningsanläggningar. Tillträdestariffer får inte tillämpas innan Ei godkänt de metoder som använts för att utforma tariffen.

Ei:s tillsyn av de metoder som ligger till grund för utformningen av avgifter syftar till att säkerställa att de är objektiva och icke-diskriminerande enligt kraven i naturgaslagen. Ei:s tillsynsbeslut får överklagas inom tre veckor av den som beslutet angår. Prövningen sker hos allmän förvaltningsdomstol.

Riksdag har antagit regeringens proposition⁶⁰ om förändringar i naturgaslagen för att möjliggöra förhandsreglering av naturgastariffer i Sverige. De nya bestämmelserna trädde i kraft i juni 2013. Det innebär att naturgasnätföretagen under 2014 begär en intäktsram för en första fyraårs period med start år 2015 och slut år 2018. Ei kommer att fatta beslut om intäktsramen senast två månader innan intäktsramen börjar gälla, det vill säga i första omgången senast den 31 oktober 2014. Framtill 2015 granskas nätavgifternas skälighet efterhand.

Gasnätsföretagen är enligt naturgaslagen skyldiga att i form av en årsrapport upprätta en ekonomisk särredovisning av transmissions-, distributions- och lagringsverksamhet samt förgasningsverksamhet. Årsrapporten⁶¹ ska vara Ei tillhanda senast sju månader efter räkenskapsårets utgång. Denna ligger till grund för vidare tillsyn.

Samarbeten för gemensam utveckling av gasmarknaden

Ei bedriver gränsöverskridande samarbete i flera samarbetsorgan. Trots att det inte finns ett formaliserat samarbete med övriga nordiska tillsynsmyndigheter inom gasområdet pågår det kontinuerliga diskussioner med den danska reglermyndigheten om hur den gemensamma marknaden kan utvecklas eller på vilket sätt försörjningstryggheten kan förbättras. Ei samarbetar dessutom med europeiska tillsynsmyndigheter i Tyskland, Nederländerna, Belgien, Luxemburg, Frankrike, Storbritannien och Irland.

Målet med samarbetet är en gemensam europeisk gasmarknadsmodell under år 2014. Samarbetet syftar även till att underlätta ett snabbt införlivande av europeisk lagstiftning. Ei har medverkat i arbetet med att ta fram ramriktlinjer i enlighet med den process som har lagts fast för framtagning av europeiska regelverk för den inre marknaden för naturgas samt i arbetet, via samarbetsbyrån ACER, lämnat yttrande på nätkoder såsom balansering till ENTSO-E.

Ei:s arbete med hänsyn till nationell och europeisk naturgaslagstiftning

Ei är tillsynsmyndighet enligt naturgaslagen⁶². Av lagen⁶³ framgår att tillsynsmyndigheten utövar tillsyn över efterlevnaden av bestämmelserna i naturgaslagen. Ei utövar även tillsyn över att förordningen⁶⁴ om villkor för tillträde till naturgas-

⁵⁹ Artikel 41.6 a.

⁶⁰ Prop. 2012/13:85.

⁶¹ Årsrapporten ska innehålla fullständig resultat- och balansräkning för respektive redovisningsenhet.

⁶² 1 kap. 9 §.

⁶³ 10 kap. 1 § första stycket.

⁶⁴ (EG) nr 715/2009.

överföringsnäten följs. I instruktionen för Ei anges att Inspektionen, inom sitt område, ska fullgöra uppgifter som följer av gasmarknadsdirektivet.

Enligt gasmarknadsdirektivet⁶⁵ ska tillsynsmyndigheten följa och genomföra de rättsligt bindande och relevanta beslut som fattas av ACER och Europeiska kommissionen. Det krävs ingen särskild lagstiftning för att detta ska gälla i Sverige eftersom bestämmelsen har karaktär av upplysning. Det krävs att det framgår av andra bestämmelser, till exempel en EU-förordning, vilka beslut som är bindande och relevanta. För att göra det möjligt för Ei att följa kommissionens beslut har det införts bestämmelser i naturgaslagen⁶⁶ samt i lagen (2011:711) om certifiering av vissa naturgasföretag⁶⁷. Bestämmelserna innebär att Ei i beslut som berörs av sådana riktlinjer som avses i artikel 43 ska ange att beslutet kan komma att ändras eller upphävas efter begäran av Europeiska kommissionen.

Ei får enligt naturgaslagen⁶⁸ meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter och villkor som omfattas av tillsynen. Ett sådant föreläggande får förenas med vite. Något hinder för att ett sådant vite uppgår till upp till 10 procent av ett företags omsättning finns inte. Av lagen⁶⁹ framgår också att tillsynsmyndigheten har rätt att på begäran få de upplysningar och ta del av de handlingar som behövs för tillsynen. Tillsynsmyndigheten får även meddela de förelägganden som behövs för att trygga efterlevnaden av de föreskrifter som omfattas av tillsynen.

⁶⁵ Artikel 41.1 d.

⁶⁶ 10 kap. 1 a §.

⁶⁷ 3 kap. 4 § och 4 kap. 3 §.

⁶⁸ 10 kap. 3 §.

⁶⁹ 10 kap. 2 §.

Gasförsörjning

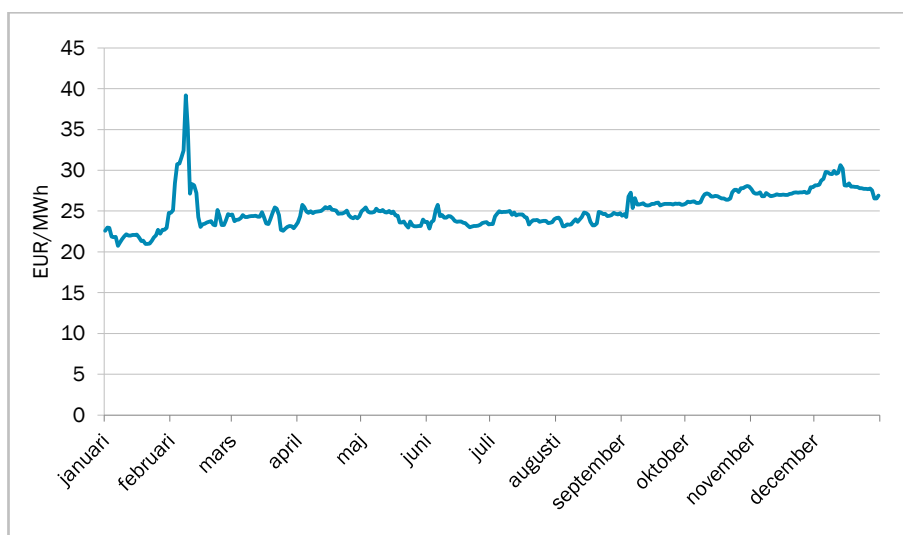
Sverige har ingen egen utvinning av naturgas utan all tillförsel av naturgas sker från Danmark. I Sverige finns dock en växande biogasproduktion. Mellan en och två procent av den naturgas som distribueras i det svenska naturgassystemet är inhemskt producerad biogas. Såväl den totala biogasproduktionen som den mängd biogas som förs in på naturgasnätet ökar kontinuerligt och det finns en politisk ambition att på sikt helt ersätta naturgasen med biogas.

Handel med naturgas

Handel av naturgas från Danmark sker via Nord Pool Gas. På Nord Pool Gas organiseras fysisk handel av naturgas. Börsen ägs helt av den danska stamnätsoperatören Energinet.dk och är en marknadsplats för producenter, naturgashandlare, energiföretag och större användare. Elmarknadsbörsen, Nord Pool Spot, fungerar som clearinghus för Nord Pool Gas och agerar som motpart i alla affärer för att garantera daglig avräkning. Antingen kan naturgashandlarna själva handla på börsen eller använda sig av ombud. Gasbörsen hade ett tjugotal aktörer 2012.

Priset på Nord Pool Gas sätts utifrån utbud och efterfrågan på naturgas i Danmark vilket i sin tur påverkas av förutsättningarna för import och utvinning av gas samt priset på bränslesubstitut. Det dagliga priset på Nord Pool Gas fastställas utifrån ett vägt genomsnitt av dagens handel. Prisutvecklingen på gasbörsen visas i figur 16.

Figur 16. Prisutveckling 2012 på Nord Pool Gas⁷⁰, dygnsmedel EUR/MWh

Källa: Nord Pool Gas

Minskad naturgasanvändning

År 2012 användes 12,9 TWh naturgas i Sverige (se tabell 5), vilket var en minskning med 14 procent från föregående år. Minskningen beror till stor del på mildare temperaturer som minskat användningen och att större förbrukare haft sina anläggningar avställda under delar av året.

⁷⁰ Stängningskurser för priset påföljande dag.

Den befintliga transmissionsledningen mellan Malmö och Göteborg har kapacitet att årligen transportera cirka 22 TWh. Vid höjning av arbetstrycket med hjälp av kompressorer kan kapaciteten ökas till cirka 30 TWh.

Tabell 5. Utvecklingen av överföringen för naturgas⁷¹

	Total användning (TWh)	Produktion	Import-kapacitet (TWh) totalt
2006	11,1	0	15
2007	11,8	0	15
2008	10,3	0	15
2009	13,9	0	15
2010	18,7	0	22
2011	15,0	0	22
2012	12,9	0	22

Källa: Svenska Kraftnät och Swedegas

Närmare 45 procent, 5,8 TWh, av naturgasen användes inom industrin vilket var en ökning från 2011. Efter industrin stod kraftvärme- och fjärrvärmeanläggningar för den näst största andelen av användningen, 36 procent (4,7 TWh). Andelen naturgas som används inom kraft- och fjärrvärme har minskat de senaste åren, vilket beror på ökad användning av andra energislag än naturgas.

Bostäder stod för 0,6 TWh, 4,5 procent av den totala användningen, vilket är en minskning med 35 procent från föregående år. Resterande användning, 1,9 TWh, kategoriseras som övrig näringsverksamhet.

⁷¹ Konsumtionen uttryckt i övre värmevärde. Undre värmevärde är ungefär tio procent lägre.

Slutkundsmarknaden

Det slutliga steget i konkurrensutsättningen av slutkundsmarknaden för naturgas skedde i juli 2007. Sedan dess kan samtliga naturgaskunder i det svenska naturgassystemet fritt välja naturgashandlare.

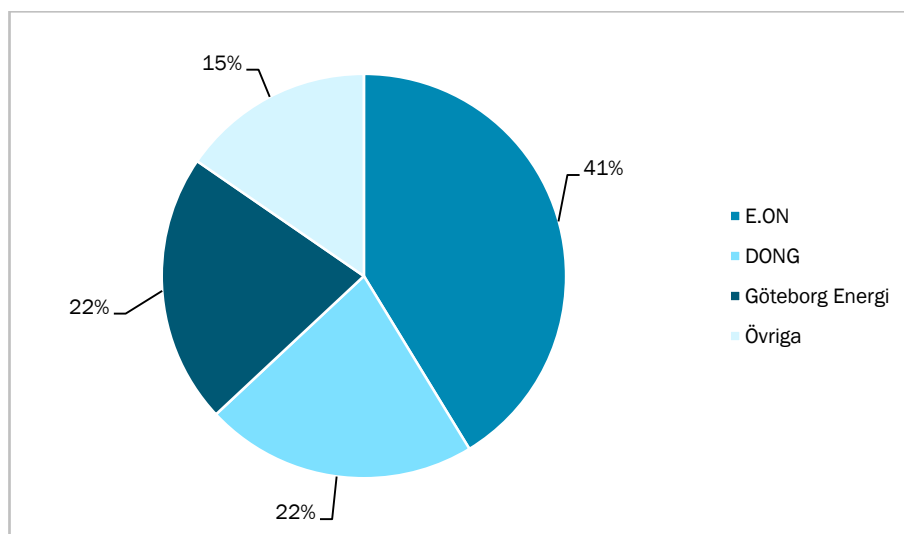
I Sverige finns det ungefär 37 000 naturgaskunder, varav cirka 33 400 är hushållskunder och resterande är företagskunder.

Få aktörer på naturgasmarknaden och minskad kundaktivitet

Den svenska naturgasmarknaden har sedan introduktionen av naturgas karaktäriserats av ett fåtal aktörer. Under 2012 var sex naturgashandlare⁷² verksamma på den svenska marknaden.

De tre största naturgashandlarna, E.ON, Dong Energy och Göteborg Energi hade knappt 85 procent av marknaden under 2011, se figur 17. Denna andel antas inte ha förändrats avsevärt för 2012. Dong Energy ägs till större del av danska staten (nästan 80 procent) och E.ON Sverige ägs av E.ON AG som är världens största privatägda energibolag. Göteborgs Energi AB ägs av Göteborgs Stad. För 2012 finns inga samlade uppgifter om företagens marknadsandelar tillgängliga utan varje nätägare har sin egen statistik över vilka företag som är aktiva i varje distributionsnät.

Figur 17. Marknadsandelar på slutkundsmarknaden för naturgas i Sverige 2011

Källa: Ei

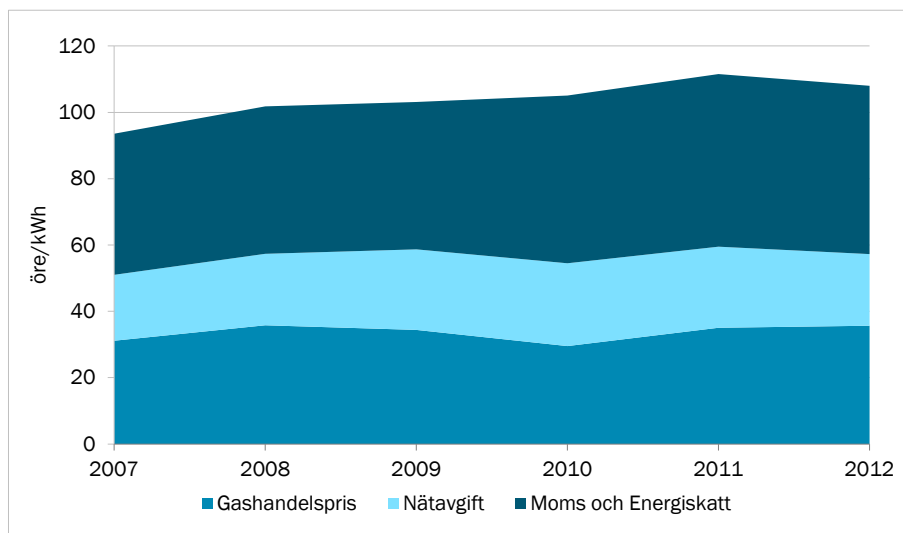
Under 2012 genomfördes 157 byten av naturgashandlare bland de svenska hushållen, vilket var en nedgång från föregående år med 44 procent. Antalet byten är på en fortsatt låg nivå och motsvarar knappt en halv procent av det totala antalet hushållskunder. Motsvarande siffra för icke-hushållskunder var 120 antal byten, eller tre procent av alla icke-hushållskunder.

⁷² E.ON Gas Sverige AB, Modity AB, Varberg Energi AB, Göteborgs Energi AB, Dong Energy AB och ApportGas AB.

Energiskatt och moms är den största andelen av den totala naturgaskostnaden

Den totala naturgaskostnaden har ökat med ungefär 15 procent sedan 2007, se figur 18. Under 2012 uppgick den sammanlagda naturgaskostnaden för ett hushåll med gasuppvärmning till ungefär 108 öre per kWh, vilket motsvarar 21 600 kronor⁷³ på årsbasis. Det var en marginell nedgång (en procent) från föregående år.

Figur 18. Real förändring av den sammanlagda naturgaskostnaden för hushåll med gasuppvärmning⁷⁴

Källa: SCB

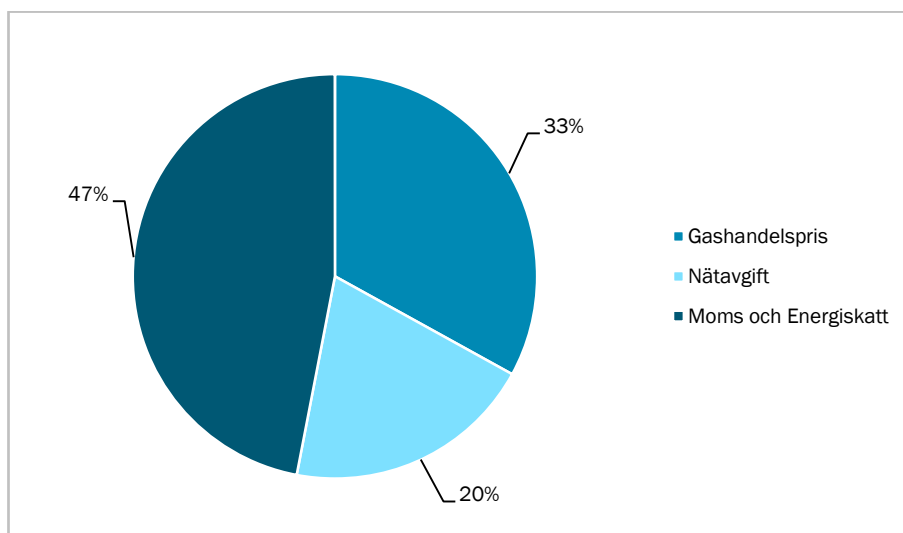
Den totala naturgaskostnaden för ett hushåll delas upp i gashandel, gasnät samt skatt och moms. Gashandelsprisets andel av den totala kostnaden för naturgas ökade jämfört med 2011. För en hushållskund utgjorde gashandelspriset 33 procent av den totala naturgaskostnaden under 2012, vilket kan jämföras med 31 procent året innan. Nätavgiften svarade för 20 procent medan energiskatt och moms tillsammans stod för ungefär halva kostnaden, 47 procent, vilket visas i figur 19.

Priset på naturgas har hittills varit relaterat till slutkundens kostnader för att använda alternativa bränsleslag, vanligen oljeprodukter. Prissättningen har därför, med viss eftersläpning följt oljepriserna. En övergång pågår dock till prissättning utifrån börspriset på Nord Pool gas.

⁷³ Vid en förbrukning på 20 000 kWh.

⁷⁴ Förbrukningskategori D2, årlig konsumtion 5 500 - < 55 000 kWh. Uppvärmning och hushållsgas. Medelvärdet är uppräknat i 2012 års prisnivå.

Figur 19. Sammanlagd naturgaskostnad för en hushållskund under 2011

Källa: SCB

Ei övervakar naturgasmarknaden

Ei undersöker kontinuerligt naturgasmarknadens funktion vilket följer av inspektionens roll som tillsynsmyndighet enligt naturgaslagen. Enligt instruktionen för Ei har inspektionen även i uppgift att följa och analysera utvecklingen på naturgasmarknaden och lämna förslag till ändringar i regelverk eller andra åtgärder för att främja marknadens funktion. Av instruktionen framgår vidare att inspektionen bland annat ska verka för en effektiv konkurrens på naturgasmarknaden.

Försörjningstrygghet

Även om försörjningstryggheten historiskt sett varit hög kan den svenska naturgasmarknaden sägas vara sårbar, både på kort och på lång sikt. Situationen med en enda tillförselpunkt tillsammans med det faktum att Sverige inte har någon egen produktion av naturgas gör den svenska naturgasmarknaden känslig för yttre störningar på kort sikt. I ett längre perspektiv kommer gasleveranserna från Danmark att minska. Orsaken är att tillgången på gas från de danska gasfälten minskar.

Nya projekt kan bidra till ökad användning av naturgas

Ett antal projekt i anslutning till det svenska naturgassystemet för utvinning och produktion pågår. Naturgasanvändningen väntas därmed öka under kommande år.

I Göteborg planeras en förgasningsanläggning för biobränsle som förväntas kunna producera cirka 100 MW gas med kvalitet motsvarande naturgas. I första etappen planeras produktionskapaciteten bli 20 MW. Den första etappen beräknas vara klar under tredje kvartalet 2013. Några investeringsbeslut finns inte för fortsatt utbyggnad.

Det pågår även byggnation av en mottagningsanläggning för flytande naturgas (LNG) i Göteborgs hamn.⁷⁵ Den första etappen avser huvudsakligen att tillhandahålla LNG för transporter, exempelvis till drivmedel för båtar och fordon. Den andra etappen ska omfatta en förgasningsanläggning för LNG som ska mata in naturgas i naturgassystemet på västkusten. Anläggningen planeras vara färdig till 2016. Anslutningen till naturgassystemet görs huvudsakligen ur ett försörjningstrygghetsperspektiv.

Ny tillförsel i naturgassystemet

Gasledningen Nord Stream togs i drift under år 2012 och transporterar rysk naturgas till det europeiska gasnätet. Rörledningen är egentligen två parallella ledningar som passerar genom fem länders ekonomiska zoner (Ryssland, Finland, Sverige, Danmark och Tyskland). Syftet med projektet är att skapa en alternativ leveransväg från de ryska gasreserverna. Ryssland står som den enskilt största gasleverantören till Europa och tidigare har tillförseln skett via ledningar genom Ukraina. Sverige får indirekta gasleveranser från Ryssland genom Nord Stream efter vidareöverföring från Tyskland via Danmark.

En lagringsanläggning för naturgas

Lagring av naturgas sker på två sätt. Dels genom inmatning av mer naturgas i transmissionsledningarna och därmed öka gastrycket i stamnätet så kallade line-pack, dels genom lagring i en särskild lagringsanläggning som är ansluten till transmissionsnätet.

I Sverige finns endast ett mindre lager för säsongsutjämning av förbrukningen av naturgas. Lagrets uttagskapacitet varierar från 0,6 till 0,9 miljoner Nm³ per dag. Detta motsvarar 10-20 procent av dygnsbehovet av gas på den svenska marknaden under vinterförhållanden. Variationen beror av det tryck som råder i lagret

⁷⁵ Arbetet bedrivs gemensamt av Swedegas AB, Göteborgs Hamn AB och Nederländska Vopak LNG Holding B.V.

respektive i stamledningen. Lagringsanläggningen ägs av Swedegas och är belägen i södra Halland.

Åtgärder för att täcka förbrukningstoppar och bristande leveranser

Energimyndigheten är tillsynsmyndighet enligt lagen⁷⁶ om trygg naturgasförsörjning. I enlighet med naturgasförsörjningsförordningens⁷⁷ krav publicerade 2012 en nationell förebyggande åtgärdsplan och en nationell krisplan för tryggad naturgasförsörjning.

Försörjningsförordningen förelägger att krisplanen i varje medlemsstat ska bygga på tre krisnivåer: tidig varning, beredskap samt kris. De ansvariga aktörerna ska vid de olika krisnivåerna vidta åtgärder för att lindra effekterna av den uppkomna situationen. Dessa åtgärder delas in i marknadsbaserade och icke-marknadsbaserade åtgärder där det icke-marknadsbaserade åtgärder endast ska användas när enbart marknadsbaserade mekanismer inte längre kan trygga försörjningen till skyddade kunder och krisnivå kris är tillkännagiven.

I första hand hanteras förbrukningstoppar och bristande leveranser av de balansansvariga genom det balanseringsutrymme som medges genom tryckvariationer i transmissionsnätet (linepack). Om det krävs åtgärder därutöver använder sig Swedegas så långt det är möjligt av marknadsmekanismer för att hantera obalanser. Energimyndigheten kan också beordra nätägare att begränsa eller avbryta överföring av naturgas till kunder. Om detta görs ska försörjningen till konsumenter säkras.

Innehavare av naturgasledning, lagringsanläggning eller förgasningsanläggning ska vidta planeringsåtgärder och åtgärder i övrigt för krissituationer avseende drift och säkerhet för den egna anläggningen.⁷⁸ Åtgärderna ska omfatta hantering av krissituation liksom informationshantering i en sådan situation samt regelbunden bedömning av sårbarhet och hotbild. Innehavare ska upprätta en hanteringsplan för krissituationer samt se till att planen sprids inom den egna organisationen och att planen följs. Innehavarna ska även informera systemansvarig myndighet samt andra relevanta aktörer om sina planer.

⁷⁶ Lag (2012:273).

⁷⁷ (EU) 994/2010.

⁷⁸ Föreskrifter är utformade i Statens energimyndighets föreskrifter och allmänna råd om företagsplaner samt om skyldighet att lämna information om naturgasförsörjning, STEMFS 2012:4.

Konsumentskydd och tvistlösning

Konsumentskyddet består av lagar, föreskrifter, allmänna och särskilda avtalsvillkor samt myndigheter och organisationer som försöker tillvarata konsumenternas intressen. Det är viktigt att konsumenterna känner till vart de kan vända sig och vilka rättigheter de har.

Konsumentskydd

Ei:s tillsyn av konsumentbestämmelserna

Som en följd av EU:s tredje inre marknadsdirektiv⁷⁹ för el och gas implementerades 2011 en rad konsumentbestämmelser i ellagen och naturgaslagen. Under 2012 har Ei fortsatt tidigare påbörjad granskning av elhandlarnas skyldigheter enligt dessa bestämmelser. Tillsynen har omfattat elhandlarnas skyldigheter att i avtalet med konsumenten ange vilka åtaganden de har gentemot konsumenten, villkoren för fakturering, betalning, förlängning, uppsägning samt villkoren för ersättning om elhandlaren inte uppfyller sina åtaganden. Dessutom granskades om elhandlarna på sina webbplatser och i fakturor anger eller hänvisar till information om konsumentens rättigheter, hur konsumenten ska gå till väga för att lämna klagomål samt var konsumenten kan vända sig för information och tvistlösning. Efter att Ei påtalat brister vidtog de granskade elhandlarna åtgärder och rättade till bristerna.

Till Ei har konsumenten möjlighet att anmäla att ett företag på el- och gasmarknaden inte följer bestämmelserna enligt ellagen och naturgaslagen. Som tillsynsansvarig myndighet kan Ei då undersöka om företaget brutit mot sin lagstadgade skyldighet. Under 2012 uppgick antalet anmälningar hos EI till 17 stycken.

Konsumenternas Energimarknadsbyrå som nationell kontaktpunkt

Ei har också under 2012 fortsatt arbetet som en av huvudmännen i Konsumenternas Energimarknadsbyrå. Konsumenternas Energimarknadsbyrå är en oberoende byrå som ger information och vägledning till konsumenten i frågor som rör el- och gasmarknaden (i verksamheten ingår också fjärrvärme). Rådgivningen är kostnadsfri. I början av 2012 började en överenskommelse gälla mellan Ei och byrån som innebär att Konsumenternas Energimarknadsbyrå är nationell kontaktpunkt för el- och gasmarknaden. Därmed uppfylldes kraven om detta enligt EU:s el- och gasmarknadsdirektiv.

Byrån tog under 2012 emot ungefär 2 300 direktkontakter från konsumenter på främst el- och gasmarknaden men en mycket stor majoritet av dessa berörde elmarknaden. Sammanlagt var det en liten nedgång i antalet direktkontakter från 2011. Ungefär hälften av kontakterna var klagomål och ifrågasättanden av företagets kundbehandling. Byrån bidrog till att klagomålen snabbt återfördes till företagen för att sedan kunna lösas på ett regelrätt och kundvänligt sätt. Flertalet av klagomålen under 2012 rörde elmarknaden och många av klagomålen förknippades med så kallad uppsökande försäljning av elprisavtal. Exempel på uppsökande försäljning är telefonförsäljning, dörrknackning hemma hos konsumenten eller försäljning på gator och torg. Byrån kunde också se att klagomålen rörande fakturor och elförbrukning minskade under året. De få klagomål som gällde gasmarknaden har bland annat handlat om prishöjningar och avtalsproblem.

⁷⁹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/72/EG.

Hjälp till utsatta kunder

Ei har i enlighet med EU:s elmarknadsdirektiv under 2012 undersökt omfattningen av utsatta kunder på den svenska elmarknaden. Definitionen av utsatta kunder är formulerad i Ei:s myndighetsinstruktion som säger "med utsatta kunder avses personer som varaktigt saknar förmåga att betala för den el eller naturgas som överförs eller levereras till dem för ändamål som faller utanför näringsverksamhet". På den svenska el- och naturgasmarknaden skyddas denna kategori av konsumenter av sociallagstiftningen på så sätt att konsumenten har rätt att få bistånd för sin el- och naturgasförsörjning.

Det finns också såväl i ellagen som i naturgaslagen bestämmelser som skyddar konsumenten som riskerar att fränkopplas från el- eller naturgasnätet på grund av bristande betalning eller annat väsentligt avtalsbrott. Det innebär att konsumenten kan fränkopplas från el- eller gasnätet vid ett väsentligt avtalsbrott men att det företag som genomför fränkopplingen då först måste följa ett visst lagstadgat tillvägagångssätt. Detta inkluderar bland annat konsumentens rätt till korrekt information från företaget, möjlighet för konsumenten att rätta sig utan att fränkoppling sker, samt att företaget måste skicka ett meddelande till socialtjänsten i kommunen där konsumenten bor en viss tid innan fränkoppling sedan kan bli aktuell. Ei undersökte under 2012 omfattningen av utsatta kunder på den svenska elmarknaden och kom då fram till att ungefär 20 000 konsumenter omfattas av den svenska definitionen av begreppet.

Anvisad elhandlare – för kunder som inte valt

De svenska konsumenterna på el- och naturgasmarknaden har möjlighet att välja vilken elhandlare och/eller naturgashandlare de föredrar. Det innebär att både dessa aktörer agerar på den fria marknaden i konkurrens med andra företag och att prissättning är fri. Om konsumenten inte gör något val eller på annat sätt saknar el- eller naturgasavtal anvisas konsumenten till en förutbestämd elhandlare eller gashandlare. På elmarknaden var det i slutet av 2012 strax över 18 procent av Sveriges hushåll som låg kvar på det anvisade priset, det motsvarar ungefär 840 000 hushåll. Samtidigt stiger prisskillnaden mellan anvisningsavtal och övriga prisavtal. För 2012 var skillnaden 50 procent högre för en kund med anvisat pris än för en kund med rörligt pris.

För gasmarknaden med ungefär 33 400 hushållskunder fanns ingen uppgift om fördelningen per avtalstyp.

Konsumenten har rätt till mätarvärden

Konsumenten på den svenska elmarknaden är garanterad information om sina förbrukningsuppgifter enligt elnätsföretagets skyldighet att till konsumenten senast vid debitering rapportera mätvärden. Skyldigheten omfattar också uppgifter om mätarställning vid varje månadsskifte om faktureringsperioden är längre än en månad, årsförbrukningen samt årsförbrukningen i kWh för de senaste tretton månaderna. Elnätsföretaget är skyldigt att ge konsumenten denna information på ett lättförståeligt sätt och informationen kommer konsumenten tillhanda oftast via fakturan eller inloggning till "mina sidor" via elnätsföretagets webbplats. Under 2012 har Ei fortsatt tillsynen enligt dessa bestämmelser.

Övrig konsumentrådgivning

Bland övriga myndigheter som har ett konsumentansvar på el- och naturgasmarknaden kan särskilt Konsumentverket (KoV) nämnas.

Konsumentverket granskar bland annat att om företaget har använt vilseledande eller aggressiv marknadsföring, använt sig av oskäligen avtalsvillkor eller gett bristfällig prisinformation. Konsumentverket har också med el- och gasbranschen som motpart förhandlat fram nya allmänna avtalsvillkor. Dessa började gälla för el 2012. Vad gäller gas implementeras avtalsvillkoren under 2013.

För rådgivning i olika frågor har konsumenten på el- och gasmarknaden också möjlighet att vända sig till hemkommunen. Där erbjuder konsumentvägledarna bland annat rådgivning före tecknande av avtal samt vägledning vid tvister. Budget- och skuldrådgivarna kan erbjuda råd och stöd vid betalningsproblem medan energi- och klimatrådgivarna bland annat kan erbjuda analys av energianvändningen samt råd vid val av ny värmekälla.

Tvistlösning

Tvister som handhas av Ei

Ei kontrollerar att företagen på el- och naturgasmarknaden följer lagstiftningen och har också i vissa fall en tvistlösande funktion för tvister mellan en konsument och ett företag. Detta gäller bland annat tvister som avser kostnader för mätning av konsumentens elanvändning samt de avgifter samt villkor som konsumenten har mot elnätsföretaget i samband med anslutning till elnätet.

Enligt ellagens bestämmelser ska anslutningsavgiften vara skälig men om konsumenten anser att kostnaden är för hög kan denna vända sig till Ei som då prövar detta. Om Ei konstaterar att anslutningsavgiften är för hög måste elnätsföretaget betala tillbaka mellanskillnaden till konsumenten. Ei:s beslut om skälig anslutningsavgift kan överklagas och det är domstolarna som ytterst bestämmer vad som gäller. Det är kostnadsfritt att begära prövning hos Ei och att överklaga Ei:s beslut.

Tvistlösningsstöd hos Allmänna reklamationsnämnen

Konsumenten på el- och naturgasmarknaden kan anmäla en tvist med ett företag till Allmänna reklamationsnämnden (ARN). En sådan anmälan är att beteckna som ett snabbt och enkelt men ändå rättssäkert alternativ till domstol. ARN är en statlig myndighet som kostnadsfritt prövar tvister mellan kunder och företag på bland annat el- och gasmarknaden. ARN gör ingen egen utredning av vad som hänt utan det är upp till parterna att lämna in och presentera det underlag nämnden ska ta ställning till. Vid bedömning av en tvist utgår nämnden från gällande rätt, det vill säga lagstiftning och rättspraxis. Nämnden ger i sitt beslut ett förslag till hur tvisten bör lösas. För att konsumenten ska kunna anmäla en tvist till ARN krävs att företaget ska ha avvisat konsumentens krav, att anmälan inkommer 6 månader från den dag då företaget sa nej till konsumentens krav samt att kravet ligger över värdegränsen på 2 000 kronor. ARN besvarar ärendet inom 5-6 månader från det att anmälan skedde.

Konsumenten kan också vända sig till tingsrätten för att lösa en tvist med ett el- eller naturgasföretag.

